

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi

Ocak 2009 Sayı 5

MERKEZ'DEN HABERLER

- Sağlık, Tıp ve İnsan Hakları Çalışma Grubu'nun *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute - RWI* (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) ile 2005 yılı Kasım ayında yürütmeye başladığı Türkiye'de Engellilerin İnsan Haklarına Saygının Güçlendirilmesi projesinin kapanış toplantısı 15 Eylül 2008 tarihinde İstanbul Lares Park Otel'de yapıldı. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'ndan, merkezi ve yerel yönetimlerden ve engellilik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerin katıldığı toplantıda, geleceğe yönelik stratejiler ve Birleşmiş Milletler Engellilerin Hakları Sözleşmesi tartışıldı. Merkez üyesi ve aynı zamanda projenin koordinatörü olan Dr. İdil Işıl Gül, Stefan Trömel ve Olivier De Schutter'in sunum yaptığı toplantıda, kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının birarada çalışmaları gereğine vurgu yapıldı.
- Adalet Bakanlığı tarafından açılan Avrupa Komisyonu mali destekli konsorsiyumun üyelerinden olan Merkez'i temsilen İdil Elveriş ve Galma Jahic, *Technical Assistance for Better Access to Justice – Turkey* (Adalet Daha İyi Erişim için Teknik Yardım - Türkiye) projesi kapsamında "Adalet Daha İyi Erişim İçin Adli Yardım" konulu eğitimlere devam etti. Buna göre proje kapsamındaki üçüncü eğitim 25-26 Ekim 2008 tarihlerinde Trabzon'da, 15-16 Kasım 2008 tarihlerinde Nevşehir'de, 21-22 Kasım 2008'de ise Bursa'da gerçekleştirildi. Hem ceza hem de hukuk davalarına ilişkin adli yardım hizmeti veren avukatların, bu hizmeti bir sosyal politika konusu olarak algılamasına ve bu hizmetin kırılğan gruplara yönelik olarak sunulduğuna dair farkındalık yaratma amacı taşıyan eğitimlere Trabzon, Nevşehir, Kayseri, Aksaray, Niğde ve Bursa Baroları'ndan avukatlar faydalanıcı olarak katıldı.
- Merkez, Türkiye'nin 2003 yılı Aralık ayında Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ne taraf olmasının ardından, *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute - RWI* (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) işbirliği ile, bu Sözleşmelerin uygulanmasının güçlendirilmesine yönelik çalışmalara başlamıştı. Bu çalışmalar çerçevesinde, 10-14 Ocak 2005 tarihinde sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerin katılımıyla, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin uygulanmasını denetleyen İnsan Hakları Komitesi'ne gönderilmek üzere rapor hazırlanmasını kolaylaştırmayı amaçlayan bir seminer düzenlenmişti. Bu seminerin bir devamı niteliğinde olmak üzere, 30-31 Ekim 2008 tarihlerinde İstanbul Point Otel'de 'Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi Kapsamında Gölge Raporlama Çalıştayı' düzenlendi. Çalıştay'ın kolaylaştırıcılığını Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçük Düşürücü Muamele veya Ceza Özel Raportörü Manfred Nowak yaptı.

İÇİNDEKİLER

• Merkez'den Haberler	1
• İnsan Hakları Gündemi	3
• Etkinlik Takvimi	7
• İnsan Hakları Hukuku Kararları	8
• Yayınlar	15

- Merkez tarafından İstanbul'daki büyük hukuk büroları ve çeşitli sivil toplum kuruluşları ile beraber bir sosyal sorumluluk projesi olarak iki senedir yürütülen Ücretsiz Hukuki Yardım Ağı, avukatlara yönelik olarak 1 Kasım ve 28 Kasım 2008 tarihlerinde ilki Bilgi Üniversitesi'nde, ikincisi ise Düren Akol Avukatlık Bürosu'nda, konusu kadına karşı şiddet olan iki eğitim gerçekleştirdi. Genellikle ticari davalara bakan bu avukatlar, özellikle kadınlara yönelik şiddet konusunda çalışabilmek için hem şiddetin ne olduğu ve kadınları nasıl etkilediği, hem de konuyla ilgili 4320

sayılı Kanun'daki hukuki mekanizmalar konularında eğitim aldı. Bunun yanında, sözkonusu avukatlar arasında benzer davalarda işbirliğini arttırmak, sosyal tanışıklığı ve gönüllü çalışma ruhunu da teşvik etmek amacıyla, iki ayda bir avukatlar toplantısı düzenlenmesine karar verildi. Bu toplantıların ilki 19 Aralık 2008 günü Esin İşmen Avukatlık Ortaklığı'nın ofisinde 20'ye yakın avukatın katılımıyla gerçekleşti. Toplantıda Merkez üyelerinden Galma Jahic de "Müvekkiller Ne İster?" başlıklı bir sunum yaptı.

- 2. Avrupa *Pro Bono* (Ücretsiz Hukuki Yardım) Forumu, 5-7 Kasım 2008 tarihlerinde Budapeşte (Macaristan)'da gerçekleşti. *Public Interest Law Institute (PILI)* ve uluslararası alanda faaliyet gösteren *White & Case, Sherman & Sterling* ve benzeri hukuk büroları tarafından mali açıdan desteklenen toplantı, Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki hukuk büroları ile sivil toplum kuruluşlarını biraraya getirmeyi amaçlamaktaydı. Bu sayede sivil toplumda farklı alanlarda çalışan, sahadaki ihtiyaçları bilen, ancak hukuki taleplere cevap verme veya hizmetlere erişim imkanı kısıtlı olan STK'lar ile, geniş kaynakları olan, ancak sahaya inme imkanı olmayan hukuk büroları buluştu. Bu buluşma özellikle AIHM ve diğer uluslararası platformlarda hak ihlali iddialarının dile getirilmesi için de fırsat yaratarak STK'ları güçlendirmeyi amaçlıyor. Konferansta başarılı bir *pro bono* programı kurmak ve sürdürmek için çeşitli modeller, iyi uygulamalar ve hukuki ihtiyaçlar da tartışıldı. 40 ülkeden 169 katılımcının bir araya geldiği toplantı, Avrupa'da ücretsiz hukuki yardım uygulamasının geleceği hakkında umut verdi. Türkiye'den Verdi Yazıcı Avukatlık Ortaklığı adına Hakan Yazıcı, Merkez bünyesinde İdil Elveriş tarafından kurulmuş olan *pro bono* ağına baştan itibaren destek vermiş bir kurum olarak, "başarı hikayeleri" adlı bölümde konuşmacı olarak yer aldı ve kendilerinin İstanbul'da çeşitli STK'larla yaptıkları çalışmalarını anlattı. İdil Elveriş'le birlikte toplantıya Türkiye'den beş avukatın daha katılmış olması, *pro bono*'nun Türkiye'deki geleceği bakımından da umut vericidir. Toplantıya ilişkin daha fazla bilgi için <http://www.pili.org/en/content/view/666/274/> sayfasına başvurulabilir.

Yayına Hazırlayanlar

Gökçeçek Ayata
Sevinç Eryılmaz Dilek
İdil Elveriş
İdil Işıl Gül
Galma Jahic
Seda Kalem
Ulaş Karan
Turgut Tarhanlı
Burcu Yeşiladali

İstanbul Bilgi Üniversitesi
İnsan Hakları Hukuku
Uygulama ve Araştırma Merkezi
Kurtuluş Deresi Caddesi No:47
Dolapdere 34440 İstanbul

E-mail : insanhaklarimerkezi@bilgi.edu.tr
Tel: 212 253 87 42
Faks: 212 253 89 11

Bülten'deki yazıların içeriğinin sorumluluğu yazarlara ait olup, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin görüşü şeklinde yorumlanamaz.

•2007'den beri Merkezin de üye olduğu uluslararası konsorsiyum tarafından yürütülen "Adaletle Daha İyi Erişim için Teknik Yardım - Türkiye" Projesi çerçevesinde, 13 Şubat'ta İstanbul Bilgi Üniversitesi Dolapdere kampüsünde "Adaletle Daha İyi Erişim" konferansı düzenlendi. Konferansta, Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri (ADR) ve adli yardım konuları, hem ulusal hem uluslararası perspektiften tartışıldı. Konferansın açılışında

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu'ndan Michael Vögele, Türkiye Barolar Birliği Başkanı Özdemir Özok, Ankara Barosu Başkanı Ahsen Coşar, Adalet Bakanlığı'ndan Ali Kaya ve Merkez Müdürü Prof. Dr. Turgut Tarhanlı katıldı. Konuşmacılar arasında Zahida Manzoor (Birleşik Krallık Hukuki Hizmetler Ombudsmanı), Peter van den Biggelaar (Hollanda Adli Yardım Kurulları Müdürü), Ronald Broadbeer (Birleşik Krallık, ADR Hizmetleri Danışmanı), Güneş Gürseler (Türkiye Barolar Birliği Genel Sekreteri) de bulundu.

• Merkez, *Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian Law Institute - RWI* (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) işbirliği ile, Yargıtay Birinci Başkanı Sayın Hasan Gerçeker ve 24 Yargıtay Üyesinin katılımı ile "Eşitlik İlkesi ve Ayrımcılık Yasağı" konulu bir seminer düzenledi. Seminerin ilk kısmı 15-18 Kasım 2008 tarihlerinde İstanbul Point Otel'de gerçekleştirildi. Seminerin ilk iki gününde konuya ilişkin uluslararası ve ulusal düzenlemeler ile bunların uygulanmasına hakim ilkeler tartışıldı. Bu kısımda Merkez Müdürü Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, Londra Üniversitesi Hukuk ve

Sosyal Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Matthew Craven, Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Uğur Alacakaptan ve Doç. Dr. Kübra Doğan Yenisey ve Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Bertil Emrah Oder konuşmacı oldular. İstanbul'daki seminerin son iki gününde ise kadın hakları bakımından eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı ele alındı. Toplumsal cinsiyet temelinde ayrımcılık yasağı, Birleşmiş Milletler Kadınlar Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve kadına yönelik şiddetin tartışıldığı seminerde Birleşmiş Milletler'de Siyasi ve Hukuki danışman olarak görev yapan CEDAW

Komitesi eski üyelerinden Dr. Miriam Estrada Castillo, Doç. Dr. Türkan Sancar, Doç. Dr. Kübra Doğan Yenisey, Yrd. Doç. Dr. Murat İnceoğlu ve Dr. Zerrin Oğlağu konuşmacı oldular. Seminerin ardından, Stokholm'e bir çalışma ziyareti düzenlendi. 20-21 Kasım tarihlerinde gerçekleşen bu ziyarette İsveç Yüksek İdare Mahkemesi, İsveç Yüksek Mahkemesi, İsveç İş Mahkemesi, Parlamento Ombudsmanı, Fırsat Eşitliği Ombudsmanı, Ayrımcılık Yasağı Ombudsmanı ve Etnik Ayrımcılık Ombudsmanı ziyaret edilerek, bu kurumların görev ve yetkileri ile, özellikle ayrımcılık yasağına ilişkin faaliyetleri konusunda bilgi alındı. Çalışma ziyareti çerçevesinde, Türkiye'nin İsveç Büyükelçisi Sayın Necip Eğüz tarafından heyet onuruna bir davet verildi.

• Üç yıl sürecek *Towards Effective Criminal Defence Rights: An Opening Debate* (Etkili Savunma Haklarına Doğru: Bir Açılış Tartışması) adlı projeye, 27-28 Kasım 2008 tarihlerinde Maastricht Üniversitesi (Hollanda) evsahipliğinde

yapılan bir toplantı ile başlandı. Proje, Avrupa Komisyonu'ndan ve Akıllı Toplum Enstitüsü'nden alınan hibe yanında Maastricht Üniversitesi, *the University of the West of England, JUSTICE* adlı bir araştırma ve lobi grubu ve *Open Society Justice Initiative*'den oluşan bir konsorsiyum tarafından mali olarak destekleniyor. Projenin amaçları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddelerinden yola çıkılarak insan haklarına dayalı etkili savunma standartları geliştirilmesi ve ülkelerin bu standartlara ne denli uyduğunu ölçmeye yarayacak birtakım izleme standartları belirlenmesidir. Bunun için, öncelikle Kıta Avrupası, Anglo-Sakson ve Sosyalizm-sonrası olarak kategorilenmiş dokuz Avrupa ülkesinin standartlarının analiz edilmesi planlanmıştır. Kasım ayında gerçekleştirilen toplantıda, araştırmanın ilk ayağını teşkil eden ülkelerden Macaristan, Belçika ve İngiltere ve Galler'e ilişkin raporlar değerlendirildi. Daha sonra araştırma yapılacak ülkelere Almanya, Polonya, Fransa, İtalya ve Finlandiya'dan araştırmacılar bir araya gelerek yöntem ve yapılacaklar konusunda fikir alışverişinde bulundu. Araştırmanın Türkiye ayağında Merkez adına İdil Elveriş ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Asuman Aytekin İnceoğlu yer alacak. Araştırma sonuçlarının hem bir yayına dönüştürülmesi hem de etkili savunma hizmetine dair yapılması gereken iyileştirmelere ilişkin olarak tavsiyelerde bulunulması için kullanılması hedeflenmektedir. Proje ve toplantıya ilişkin daha fazla bilgi için <http://www.unimaas.nl/default.asp?template=werkveld.htm&id=2FU733SN1NG53C6JS7D5&taal=en> sayfasına başvurulabilir.

• Merkez'in Avrupa Komisyonu'nun Demokrasi ve İnsan Hakları Avrupa Aracı'na (EIDHR) "Belgeleme ve Raporlama Yoluyla Türkiye'de

Ayrımcılıkla Mücadele" başlıklı proje ile yaptığı hibe başvurusu kabul edildi. 1 Şubat 2009'da başlayacak olan proje, Türkiye'de ayrımcılıkla mücadelede yönelik mekanizmaları güçlendirmeyi ve süregelen ayrımcı uygulamaların ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmayı amaçlıyor. Bu amaca ulaşmak için ırk veya etnik köken, din veya inanç, engellilik ve cinsel yönelim temelli ayrımcılıkla mücadele için çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki rolleri güçlendirilecek. Projenin hedef grubunu oluşturan STK'lar ve toplum temelli örgütlerin temsilcileri, aktivistler, sendika temsilcileri ve avukatlara yönelik olarak proje kapsamında şu etkinlikler düzenlenecek: Ayrımcılık yasağı alanında çalışan STK ve sendikaların haritalanması; STK'lar ve sendikalar arasındaki mevcut ağları güçlendirmeye ve yeni ağların oluşmasına yönelik bir ağ oluşturma ve iletişim semineri; hedef kitlemin eğitim ihtiyaçlarının tespit edilmesi; ayrımcılık yasağı üzerine bir eğitim müfredatı geliştirilmesi ve rehber kitapların hazırlanması; STK, sendikalar ve avukatlara yönelik eğitim seminerleri ve yerel seminerler düzenlenmesi; izleme raporları için kılavuz ilkeler oluşturulması; ve ırk veya etnik köken, din veya inanç, engellilik ve cinsel yönelim temelli ayrımcılık vakalarına yönelik altı aylık izleme raporlarının hazırlanması. 18 ay sürecek projeye *Global Dialogue* tarafından da ek finansman sağlandı. Proje hakkında detaylı bilgiye erişmek için Burcu Yeşiladalı (burcuy@bilgi.edu.tr) ile iletişime geçilebilir.

• Özel Sektör Gönüllüleri Derneği, özel sektör çalışanlarının bilgi ve becerilerini gönüllü çalışmalar ile sivil topluma aktarmalarını sağlamak üzere çeşitli projeler uyguluyor. Böylece, STK'ları ve özel sektör arasında bir köprü görevi yerine getiriyor. Dernek, birçok projenin yanında şirketlerin insan kaynakları departmanlarının eğitim olarak uyguladıkları, çalışanlarının yetkinliklerinin gönüllülük aracılığıyla geliştirildiği bir Sosyal Farkındalık Programı yürütüyor. Bu kapsamda özel sektör çalışanları bir eğitimden geçiyor ve aldıkları bu eğitim doğrultusunda bir STK ile bir işbirliğine giriyor. Bu eğitimlerden biri "Sosyal Farkındalık Buluşması" başlığı altında Sabancı Holding bünyesindeki şirketlerin 15 genç çalışanına yönelik olarak 18-20 Aralık 2008 tarihlerinde, Metin Sabancı Spastik Çocuklar ve Gençler Rehabilitasyon Eğitim ve Üretim Merkezi'nde gerçekleşti. Merkez üyelerinden Burcu Yeşiladalı bu eğitim kapsamında bir "haklarımız atölyesi" gerçekleştirdi. Katılımcılar, düzenlenen etkileşimli atölye çalışması aracılığıyla insan hakları, ayrımcılık, kadına yönelik şiddet, adaletle erişim,

insan haklarını koruma mekanizmaları gibi temalar üzerinde düşünme ve tartışma fırsatı buldular.

Kısa Kısa...

• Ekim 2008'de açıklanan AB İlerleme Raporu'nda, 2007 yılındaki raporda olduğu gibi "İnsan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasi, azınlık hakları alanlarında ilerleme yok. Hukuki reformlar yavaşladı" şeklinde değerlendirme yapılıyor. Raporda, kimi alanlarda, reformların durduğu ve geriye gidişlerin de olduğu da belirtiliyor. Bundan başka, 2008 yılında Anayasa reformu çalışmasının rafa kaldırıldığı ve AB katılım müzakereleri için, hazırlandığı belirtilen Ulusal Program Taslağının yılın son gününde onaylandığı ifade ediliyor. Rapor ayrıca Terörle Mücadele Kanunu, Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunları değişikliklerinin sonuçlarının en fazla 2008 yılında görüldüğüne işaret ediyor. Gerçekten de Antalya'da 27 Ekim günü polis memuru **M.E.'nin** "dur ihtarına uymadığı" için ateş ettiği 18 yaşındaki **Çağdaş Gemik** hayatını kaybetti. Adli Tıp'taki otopsiye göre Gemik boynunun sol tarafından giren kurşun nedeniyle öldü. Bundan başka Engin Çeber'in gözaltında ölümü de 2008'de gerçekleşti.

• İnsan Hakları İzleme Örgütü Başkanı Kenet Roth, 3-4 Aralık tarihlerinde Türkiye'de artan polis şiddetine yönelik görüşmelerde bulunmak üzere Ankara'da hükümet yetkilileri ile bir araya geldi. Görüşmelerin içeriğini daha sonra İstanbul'da yaptığı bir basın toplantısında kamuoyu ile paylaşan Roth, Türkiye'de artan polis şiddetinin kaygı verici olduğunu ve Türkiye'deki yasaların uluslararası sözleşmelere uymadığını ifade etti.

Terörle Mücadele Kanunu'na da değinen Roth, Kanunu'nun gözaltına alınan şüphelinin avukatıyla görüşmesini zorlaştıran hükümlerinin, işkenceyi de beraberinde getireceğini ifade etti.

Roth, hükümetin bağımsız araştırma birimleri kurarak, işkencenin azaltılması yönünde önlem alması ve işkence uygulayanları cezalandırılabilmesinin önünü açması gerektiğini vurguladı. Roth, Ankara'da Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek, Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin ve İçişleri Bakanı Beşir Atalay ile yaptığı görüşmelerin hayal kırıklığı ile sonuçlandığını, özellikle Çiçek ile yaptığı görüşmede polis şiddetini haklı çıkarmaya çalışan bir tavır gözlemlendiğini ifade etti. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) 5 Aralık'ta "Adalet Karşı Safaları Sıklaştırmak: Türkiye'de Polis Şiddetiyle Mücadele Önündeki Engeller" raporunda hükümete ve uluslararası kuruluşlara yönelik tavsiyeler var. Sözkonusu rapora, <http://www.hrw.org/en/reports/2008/12/05/closing-ranks-against-accountability-0> sayfasından ulaşılabilir.

• Polis kurşunuyla hayatını kaybeden **Baran Tursun**'un babası **Mehmet Tursun**'un başladığı mücadele, Türkiye'de insan haklarına saygının geliştirilmesi için çaba gösteren iki kuruluş tarafından ödüllendirildi. Mehmet

Tursun, Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV) tarafından "2008 İnsan Hakları, Demokrasi, Barış ve Dayanışma" ödülüne, Mazlumlar ve İnsan Hakları İçin Dayanışma Derneği (MAZLUM DER) tarafından da "2008 Bireysel Hak Arama" ödülüne değer bulundu.

• AKP Kadın Kolları Başkanı ve Gaziantep Milletvekili **Fatma Şahin** öncülüğünde bir grup kadın milletvekili, Türk Ceza Kanunu'nun cinsel suçları düzenleyen 105. maddesinde değişiklik öngören bir kanun teklifi sundu. Teklifte cinsel istismar suçlarının cezalarının iki katına, bir bölümünde ise üç katına çıkartılması talep ediliyor. Diğer taraftan, konunun gündeme gelmesinde etkisi olan Hüseyin Üzmez'in cinsel istismar davasında, Adalet Bakanı Şahin, raporu veren Adli Tıp Kurumu'na bağlı 6. İhtisas Kurulu'nun başkanının değiştirildiğini, kurula bir de çocuk psikiyatristinin atıldığını açıkladı.

• Dışişleri Bakanlığı, 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu'na ilişkin bir Tebliğ yayımladı. 17 Ekim 2008 günlü ve 27027 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tebliğ'in amacı, Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişilerin, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve buna bağlı Yönetmelik hükümlerinden yararlanarak gerçekleştirecekleri bilgi edinme başvurularında, karşılıklılık ilkesi kapsamında bulunan ülkelerin belirlenmesi. Buna göre Tebliğ'in dördüncü ve beşinci maddeleri hem karşılıklılık ilkesi kapsamında benzer kanunları bulunan ülkeleri, hem de ilkenin var olduğu ülkelere dair pratik ve ayrıntılı bir listeyi içermektedir.

• Sağlık Bakanlığı kadına yönelik şiddetle mücadele için 60 bin sağlık personelinin eğiteceğini açıkladı. Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürü Seraceddin Çom, "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Personelinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi" çerçevesinde 2009 yılında 81 ilde saha eğitimlerine başlanarak 60 bin sağlık personelinin eğiteceğini söyledi. Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında imzalanan bir protokol doğrultusunda eğitici eğitimlerinin Haziran 2008'de başladığını ifade eden Çom, 2009'da 81 ilde saha eğitimlerine başlanacağını söyledi.

• UEFA, İspanyol takımı Atletico Madrid'e sahası Vicente Calderon'da oynaması gereken iki Şampiyonlar Ligi maçı Madrid'in en az 300 kilometre uzağında oynama cezası verdi. Bunun sebebi ise, taraftarlarının siyah oyuncuları aşağılamak için sürekli maymun sesi çıkarması ve siyah gazetecilerin basın tribününde taciz edilmesinin yanı sıra engelli izleyicilerin maçı uygun koşullarda izleyememesi. Rakipleri Liverpool ve PSV'ye karşı sahasında oynama avantajını kaçırarak Atletico Madrid bir de 150 bin Avro para cezası ödeyecek.

• İspanya'da hakimler ve yardımcı personel Adalet Bakanlığı'nın bir hakime siyasi müdahalede bulunduğu gerekçesi ile üç saatlik bir grev yaptı. Hakimler ve yardımcı personelin grev sebebini, bir hakim ve yardımcı personel hakkında Adalet Genel Konseyi (CPGJ) tarafından verilen cezanın, baskılar üzerine artırılması tartışmaları oluşturuyor. Buna göre, bir kız çocuğunun cesedinin, cinsel tacize uğramış şekilde bir nehir yatağında bulunması ve sanığın çocuklara cinsel taciz nedeniyle hapis cezasına çarptırılmış, ancak adli gecikmeden dolayı hapis cezasını çekmemiş olduğu ortaya çıkınca, davaya bakan hakim Rafael Tirado'ya CPGJ tarafından 1500 avro para cezası verilmişti. Bu cezaya

yönelik toplumsal ve siyasi baskılar artınca, savcılık karara itiraz etti ve Tirado hakkında en az 3 yıl görevden uzaklaştırma cezası verilmesini istedi. Bu arada Adalet Bakanı Mariano Fernandez Bermejo ve Başbakan Yardımcısı ve

Hükümet Sözcüsü Maria Teresa Fernandez De La Vega, hakim Tirado'nun cezasının artırılmasından yana olduklarını belirttiler.

• Pendik 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen bir porno CD davasında sanığa ilişkin verilen kararda, pornonun tanımının yapılmasının yanı sıra mahkeme hakimi Mahmut Erdem, Kanun'da yer alan "doğal olmayan yollarla cinsel ilişki" kavramına açıklık getirdi. Erdem, bir cinsel eylemin doğal sayılmaması için bunu yapanların, "iğrenç ve vahim bulunması, yapanların kısmen veya tamamen akıl hastası olduğuna delalet etmesi" gerektiğini belirtti. Kararda, eşcinsellere karşı ayrımcılık yapılamayacağına ilişkin uluslararası sözleşmeler ve AİHM kararlarına atıfta bulunarak, "eşcinsel ilişkinin doğal sayılması" gerektiği belirtildi. Erdem, kararında bazı Avrupa ülkelerinde eşcinsel evliliklere izin verildiğini de hatırlattı. Erdem, grup seks görüntüleri içinse, "Bu tür ilişkilere sık rastlanılsa ve toplumda yadırgansa bile, her toplumda varlığı bir gerçektir. Ne ülkemizde ne de Avrupa ülkelerinde bu tür ilişki suç değildir" diyerek, bu görüntülerin de doğal sayılması gerektiğini belirtti. Dolayısıyla sanık "müstehcen görüntüleri bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında satmak" suçundan 7 ay hapis ve 2 bin YTL hapis cezası aldı. Kararın temyiz edilmesi ve Yargıtay tarafından da onanması halinde porno görüntülere ilişkin kriterler ortaya konulmuş olacak. <http://haber.vatanim.com.tr/haberdetay.asp?Newsid=204812&Categoryid=7>

• **Human Rights First** isimli Washington bazlı kuruluş 2008 yılında Avrupa ve Kuzey Amerika'da nefret suçlarının artmaya devam ettiğini açıkladı. 2007 ve 2008 "Nefret Suçları Anketi"nin sonuçlarının bu yönde olduğunu açıklayan kuruluşun verdiği bilgiye göre anket, AGİT'e üye 56 devlette altı ayrı şiddet içeren

suça ilişkin toplanmış veriyi içeriyor. Anket aynı zamanda devletlerin buna cevaben geliştirmiş oldukları izleme, raporlama ve ceza hukuku çerçevesini inceleyerek devletlere cevaplarını güçlendirmeleri için **Ten Point Plan** adını verdiği bir plan da öneriyor. Raporun İngilizce metnine <http://www.humanrightsfirst.org/discrimination/pages.aspx?id=157> adresinden ulaşılabilir.

Kısa Kısa... (devam)

• TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu 23. Dönem 1. ve 2. Yasama Yılı Faaliyet Raporu'nu açıkladı. Raporda, Komisyon üyeleri tarafından insan haklarına ilişkin olarak verilen kanun ve soru önergelerinin yanı sıra, Komisyon'un insan haklarına ilişkin farklı davalarda hazırladığı raporlara da yer verilmekte. Rapora göre bu dönemde Komisyon'a yapılan başvuru sayısı 2366. Komisyon'a ulaşan başvurular arasında yargıya ilişkin şikayetler ilk sırada yer alıyor. Ancak, kuvvetler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı ilkeleri gereğince, bu tür başvurulara ilişkin olarak, Komisyon tarafından herhangi bir işlem başlatılmıyor. Başvurular arasında en fazla şikayet alan ikinci konu ise cezaevlerindeki sorunlardır. Belirtilen dönemde, cezaevleri konusunda gelen şikayet sayısı 491. Rapora <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhak/insanhaklari.htm> adresinden ulaşılabilir.

• Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu tarafından dağıtılan *Crystal Scales of Justice* ödülüne, bu yıl İngiltere'den bir proje layık görüldü. Yargısal faaliyetlerin etkililiğini ve kalitesini arttırmak üzere mahkemelerde kullanılacak yaratıcı yöntemleri desteklemek amacıyla verilen bu ödül, ilk olarak 2005 yılında verildi. Ödül Avrupalı hukukçulardan oluşan bir jüri tarafından, *European Day of Civil Justice* (Avrupa Hukuk Adaleti Günü) kapsamında verilmekte. Türkiye de ödül alan dört ülkenin arasında yer aldı. Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen Ulusal Yargı Ağı Projesi (Uyap) takdirname ile ödüllendirildi. Adalet Bakanlığı'nın projesine <http://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/cepej/events/edcj/cristal/2008/28JEJC2008Turquie.pdf> adresinden ulaşılabilir.

• CHP Adana Milletvekili Prof. Dr. Nevin Gaye Erbatır, Beyoğlu Kaymakamı Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfı ile Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın açmış oldukları Kadın Konukevi'nin kapatılması ile ilgili olarak Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a, İçişleri Bakanı Beşir Atalay'a ve Kadından ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Nimet Çubukçu'ya birer yazılı soru önergesi yöneltti. Önergede, bu uygulamanın durdurulmasına, gerekli kaynak sağlanarak devam ettirilebilmesi için ne gibi tedbirler alınacağına, kadına yönelik şiddet ile ilgili çalışmalar yürüten sorumlu kurumlara ve yerel yönetimlere bu çalışmalarla ilgili gerekli kaynağın sağlanmakta olup olmadığına, kadına yönelik şiddeti önlemeye ve şiddete maruz kalan kadınları varsa çocuklarıyla birlikte destekleyecek birimlerin oluşturulması için 2009 yılında ne kadar bütçe ayrıldığına ilişkin sorular yer almakta. Soru önergelerine http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_soru_sd.sorqu_yonlendirme adresinden ulaşılabilir.

• Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı, Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas

ve Usuller Hakkında bir Yönetmelik yayımladı. Yönetmeliğin amacı ceza davalarında yaptığı tanıklık veya koruma görevi sebebiyle hayatı, beden bütünlüğü veya malvarlığı ağır ve ciddi bir tehlike içinde bulunduğu anlaşılan kişiler ile yakınlarının, 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümleri çerçevesinde korunması amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek olarak tanımlanıyor. 11 Kasım 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmeliğe, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/28048.html> adresinden ulaşılabilir.

• Avrupa Konseyi ırkçı söylem ve kamusal alanlarda dini sembollerin kullanımı konularının daha iyi anlaşılması amacıyla iki kitapçık hazırladı. Kitapçıklar, Avrupa'da son birkaç yıldır oldukça tartışma yaratmış olan bu iki kavrama açıklık getirme ve bu konularda politika yapıcılara ve uzmanlara AIHM'ne giden davalar ışığında yol gösterme amacını taşımakta. Kitapçıklara <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1368497&Site=COE&BackColorInternet=DBD&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogg ed=FDC864> adresinden ulaşılabilir.

• Genç Siviller'in "Sahibinden Anayasa" kampanyasının ilk ayağı 7 Kasım Cuma günü gerçekleşti. 1982 Anayasası'nın halkoyuna sunulmasının ve %91 EVET oyu ile kabul edilmesinin yıldönümünde sembolik bir referandum düzenlendi. Türkiye'de 42 ayrı merkezde ve yurtdışında Paris, Brüksel, Berlin, Stockholm, Londra gibi şehirlerde şehir meydanlarına ve üniversitelere konulan referandum sandıklarıyla 1982 Anayasası yeniden oylandı. Kullanılan oyların toplamının **100 bini** geçtiği gayri-resmi referandumun kesin sonuçlarına göre, 1982 Anayasası **%99,2 HAYIR** oyu ile bu kez reddedildi. Sandıklarda ve internet üzerinde www.darbedevamediyor.com adresinde sürecek kampanya kapsamında Genç Siviller'in bundan sonraki etkinliği, dünyadaki anayasa tecrübelerinin masaya yatıracağı bir sempozyum.

• Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu 2008 yılının ilk 10 ayında yapılan başvurularla ilgili verileri açıkladı. Buna göre, 2008'de 35 kadın yardım için Büro'ya başvurdu. Avukat Eren Keskin ve Avukat Fatma Karakaş'ın verdiği bilgiye göre, başvurucuların beşi polisten cinsel şiddet gördüğünü iddia eden travesti ve transseksüellerdi. İki kadın adli nedenle gözaltına alınıp, burada şiddete maruz kalmış, bir kadın da "seks işçiliği" yaptığı gerekçesiyle şiddete maruz kalmış. Büro'nun verdiği bilgiye göre 2008'de tecavüz başvurusu yok; ancak cinsel taciz vakaları devam ediyor. Taciz elle ya da herhangi bir cisimle vücuda dokunmak, tecavüz tehdidinde bulunmak veya kadın cinselliğine yönelik ağır sözlü tacizler biçiminde geliyor. Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu'na 0212 245 45 93-94 numaralı telefondan ya da [e-posta](mailto:e-posta@bianet.org) yoluyla ulaşılabilir. <http://bianet.org/bianet/>

[kategori/bianet/111099/gozaltinda-cinsel-siddet-devam-ediyor](http://www.bianet.org/bianet/111099/gozaltinda-cinsel-siddet-devam-ediyor)

• İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (İHAD) hak savunucularının geçmişten bugüne yaşadıkları olaylar, deneyimler ve karşılaştıkları güçlüklerden yola çıkarak belgesel film ve yayınlar üretmek üzere çalışma başlattı. Çeşitli kesimlerden insan hakları aktivistleriyle soru-cevap tarzında yapılacak görüşmelerin bir bölümü görüntülü belgesel haline getirilecek. Aynı zamanda yazılı soru-cevaplardan oluşan ve "Tanıklıklar" adını alacak bir kitapçık yayınlanacak. Böylece Türkiye insan hakları hareketinin kurumsal hafızasının kayıt altına alınmasına katkıda bulunulacak. Ankara, İstanbul ve Diyarbakır başta olmak üzere çeşitli illerden insan hakları savunucularının katılımı ile gerçekleştirilecek çalışma, yeni kuşaklar için yazılı ve görüntülü bir arşiv niteliği taşıyacak.

• 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde İnsan Hakları Derneği (İHD) ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) yaptıkları ortak açıklamada, hükümetlerin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin oluşturduğu değerleri yitirdiğini, yoksulluğun en büyük insan hakları ihlali olduğunu açıkladı. İHD Başkanı **Öztürk Türkdoğan** ve TİHV Başkanı **Yavuz Önen**, yaptıkları ortak açıklamalarında, 11 Eylül saldırıları sonrasında hükümetlerin, insanların yoksulluktan, eşitsizlikten kaynaklanan gerçek güvenlik beklentilerinin karşısına "güvenlik paranoyasını" çıkararak dünyayı olağanüstü hal rejimine soktuğunu söylediler. <http://www.bianet.org/bianet/kategori/insanhaklari/111316/dunyada-da-turkiyede-de-insan-haklari-tablosu-parlak-degil>

• Türkiye Büyük Millet Meclisi 30 Mart 2007'de imzaladığı Engelli Hakları Sözleşmesi'nin onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin Kanun'u, 3 Aralık Engelliler Günü'nde oybirliğiyle kabul etti. Bunun ardından Sözleşme'nin bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile onaylanması gerekiyor. Engelli hakları savunucuları onay için kampanya yürütüyordu. Sözleşme, engellilerin topluma tam ve eşit katılımının sağlanması, ayrımcılıktan ve damgalanmaktan korunması, hizmetlerin engelliler için erişilebilir hale getirilmesi ve kanun önünde eşitlik konularında devlete yükümlülükler getiriyor. Türkiye'nin de onaylamasıyla Sözleşme'yi onaylayan ülkelerin sayısı 42 olacak. Türkiye'nin henüz imzalamadığı ek protokol ise bireylere ve gruplara, ülkelerindeki iç hukuk yollarının tükenmesinin ardından, BM Engelli Hakları Komitesi'ne doğrudan başvuru olanağı getiriyor.

• Dizi çalışanları **Sezgin** ve **Tülin Ergeldi**'nin 24 Aralık'ta, sabaha karşı geçirdikleri trafik kazasında hayatlarını kaybetmeleri, aracı kullanan set kuaförü Deniz Altıntaş'ın yaralanması üzerine sinema ve dizi emekçileri, bu kazaların setlerdeki insanlık dışı koşullarda çalışmanın yarattığı biriken yorgunluktan kaynaklandığını ifade etti. Emekçiler, 27 Aralık'ta Beyoğlu'nda "Setler Tuzla olmasın" diyerek koşulları protesto etti. Aralık ayı içerisinde farklı dizi çalışanları da benzer kazalar yaşamıştı.

• İran'da Tebriz Hapishanesi'nde tutuklu bulunan tanınmış insan hakları savunucularından, İran Kadın Gazeteciler Birliği üyesi ve "Azerwomeri" adlı İnternet günlüğünün yazarı hukukçu **Şehnaz Gulami**, Azerbaycan'da yayın yapan Turan Haber Ajansı'nın Dünya Azerbaycanlıları Kongresi yöneticilerinden aldığı bilgiye göre, tutuklanmasında hukuksuzluk yaşadığını savunarak 19 Aralık'ta açık grevine başladı. Tutuklanmadan önce soru olarak İran devletine muhalifliğiyle bilinen Güney Azerbaycan Milli

Kısa Kısa... (devam)

Hareketi'nin liderlerinden mühendis **Gulamriza Emani**'nin 24 Ekim'de öldüğü şüpheli trafik kazasıyla ilgili bir yazı kaleme alan Gulami, bu olayın aydınlatılmasını talep etmişti. Gulami, 9 Kasım'da tutuklanmıştı.

• Türkiye, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 60. Yıldönümü dolayısıyla AB'nin gündeme getirdiği 'cinsel yönelim ve kimlik'leri nedeniyle insanların cezalandırılmasını kınayan deklarasyona imza atmadı. Avrupa Birliği üyesi devletlerin tamamının imzaladığı deklarasyona karşı deklarasyon açıklayan İslam Konferansı Örgütü'ne (İKÖ) üye Arnavutluk ve Bosna Hersek Cumhuriyeti de AB'nin safında yer aldı. Türkiye İKÖ'nün karşı bildirisine imza atmasa da AB safında da yer almadı. Fransa ve Hollanda'nın BM'ye sunduğu ve 18 Aralık günü imzaya açılan deklarasyonu toplam 64 devlet imzaladı. İmza atan devletler, 'hiçbir şart altında vatandaşlarını cinsel yönelimi ve cinsel kimlikleri nedeniyle cezalandırmamak için gerekli kanuni ve idari önlemleri almayı' taahhüt ediyor. **PEN** Türkiye Başkanı **Tarık Günersel** yazılı bir açıklama yaparak hükümeti ve kamuoyunu eşcinsel hakları konusunda hareket geçmeye çağırdı. Eşcinsel haklarının insan haklarının bir parçası olduğunu hatırlatan Günersel, Türkiye Hükümeti'nin de bu gerçeği idrak, kabul ve teyit etmesi gerektiğini belirtti.

• Birleşmiş Milletler'in beş yılda bir verdiği insan hakları ödülleri New York'taki törende sahipleri tarafından kabul edildi. Bu yılki ödüller, BM'nin eski İnsan Hakları Yüksek Komiseri ve eski Uluslararası Ceza Mahkemesi savcısı **Louise Arbour**, ABD'nin eski Adalet Bakanı **Ramsey Clark**, Adalet İçin Jamaikalılar örgütünün

kurucusu ve yöneticisi **Carolyn Gomes**, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki Panzi Hastanesi'nin kurucularından **Denis Mukwege** ve İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne verildi.

• İstanbul Barosu Yönetim Kurulu, Kadın Hakları ve Çocuk Hakları Merkezleri'nde nöbet ve dosya atama listelerinin adli yardım çatısı altında birleştirilmesine karar verdi. İstanbul Barosu avukatlarından ve Kadınlara Hukuki Destek Merkezi Derneği'nden (KAHDEM) **Habibe Yılmaz Kayar** Merkezlerin dağıtılıp adli yardım çatısı altında birleştirilmesini, Merkezlerin uzmanlaşmış danışma ve hukuki destek faaliyetini önleyici nitelikte bir adım olarak nitelendirdi. Kayar ayrıca, kadınların ve çocukların, adalete erişimde en fazla sorun ve engelle karşılaştıkları gruplar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu kararın uygulanması sonucunda, kadın ve çocuklarla ilk görüşmeyi ve dosya takibini yapan avukatların, meslek içi eğitimden geçmiş olup olmadıklarının gözetilmeyeceğini ve sıradan atama yapılacağını belirtti.

• Desa işçisi **Emine Arslan, Meltem Sine,**

Mustafa Soğan, Hakan Evlioğlu ve Levent Akdoğan sendikacı haklarını savundukları için işten çıkarılmaları sonucunda açtıkları işe iade davasını kazandılar. Desa'nın Düzce'deki fabrikasında da sendikaya üye oldukları gerekçesiyle 41 işçi işten çıkarılmıştı. Deri İş Sendikası Örgütlenme Uzmanı **Nuran Gülenç** iki işçinin altı aylık kıdemli olmadıkları gerekçesiyle davalarının düştüğünü, ancak sendikanın iki işçi için tazminat davası açacağını söyledi. Gülenç, halen 31 işçinin işe iade davalarının sürdüğü bilgisini verdi.

• Ankara 8. Aile Mahkemesi, resmi nikahlı olmamasına rağmen birlikte yaşadığı eşinden şiddet gören kadın için koruma kararı aldı. Hakim **Eray Karınca**, 18 Aralık tarihli kararda birlikte yaşadığı **O. G.**'nin uzun süredir kendisine şiddet uyguladığını, hayatı için endişe duyduğunu ileri sürerek koruma isteyen **F.K.** için dört ay süreli koruma tedbiri alınmasına karar verdi. 10 yıl önce yürürlüğe giren 4320 Sayılı Kanun'a göre koruma kararı resmi nikahlı evliliklerde uygulanıyor, boşanma sonrası ve evlilik dışı ilişkilerde şiddet görenlerin koruma talepleri reddediliyordu. Aynı Mahkeme Mayıs ayında aldığı bir kararda da boşandığı eşinin tacizine uğrayan kadının korunmasına karar vermişti.

• Vicdani redci **Mehmet Bal**'in emre itaatsizlik ve firar suçlamalarıyla yargılandığı dava sonuçlandı. Adana 6. Kolordu Askeri Mahkemesi'nde görülen duruşmada Bal, emre itaatsizlik ve firar davalarından beraat ederken, bir diğer emre itaatsizlik davasıysa düştü. 6. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkeme Heyeti Bal'ın 24 Ekim 2002'de emre itaatsizlikte ısrar etmek suçunu işlettiği iddiasıyla açılan kamu davasında 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nun 102/4, 102/2 ve Ceza Mahkemeleri Kanunu'nun 223/8 maddeleri gereğince kamu davasının düşmesine, 29 Kasım - 22 Ocak 2002 tarihleri arasında firar suçunu işlediği iddiasıyla açılan kamu davasında sanığa yüklenen fiilin Kanun'da suç olarak tanımlanmamış olmasından dolayı sanığın beraatına, 24 Ocak 2003'te emre itaatsizlikte ısrar suçunu işlediği iddiasıyla açılan kamu davasında sanığa yüklenen fiilin Kanun'da suç olarak tanımlanmamış olmasından dolayı sanığın beraatına karar verdi.

• İran'da güvenlik güçleri, 2003 Nobel Barış Ödülü sahibi **Şirin Ebadi**'nin kurucusu olduğu insan hakları örgütünün bürosunu basarak kapattı. İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) başkanı kınayarak bürünün derhal açılmasını ve sorumluların yargılanmasını istedi. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 60. yılı için bir kutlama düzenlenirken İnsan Hakları Savunucuları Merkezi'ne (DHRC) gelen polis, büroda bulunanları dışarı çıkarttıktan sonra girişleri kapattı. DHRC sözcüsü **Negis Muhammedi**, arama emri istediklerini, polisin ise "üniformam yasal gerekçe" diye cevap verdiğini, sivil polislerin kendisini tehdit ederek saldırdığını anlattı. Etkinliğe katılanları videoya çeken polisler gazetecilerin kameralarına da el koydu. HRW'nin yanı sıra İran'da İnsan Hakları İçin Uluslararası Kampanya'dan da yapılan açıklamada Ebadi ve diğer Merkez üyelerinin yargılanmasından "endişe duydukları" söylendi. <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/111516/iran-da-polis-nobel-odullu-ebadinin-hak-ortutunu-kapatti>

• 31 yaşındaki **Aydın Kaplan**, Gölcük'teki tersanede yüksekte düştükten ve 20 gün yoğun bakımda kaldıktan sonra 20 Aralık günü hayatını kaybetti. Kocaeli Serbest Bölge'deki Türker tersanesinde Nardem adlı taşeron firmada

çalışan Kaplan, dokuz metre yükseklikten düştükten sonra SEKA İzmit Devlet Hastanesi'ne kaldırılmıştı.

• Ruanda'daki insanlığa karşı suçlar, soykırım ve savaş suçlarını yargılamak üzere kurulan Ruanda İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi, 1994'teki katliamları planladığına ve yönettiğine hükmettiği üç askere ömür boyu hapis cezası verdi. Mahkeme kararında, 1994'te Başkan **Juvenal Habyarimana**'nın öldürülmesinden sonra, ülkedeki en yüksek askeri yetkili olan Albay **Théoneste Bagosora**'yı, 1994'te ülkenin Başbakanı'nın, Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın, Bakanlarının ve muhalefet partisi liderlerinin öldürülmesindeki sorumluluğuyla ilgili olarak, aynı zamanda on Belçikalı barış gücü mensubunun öldürülmesi ve birçok yerde sivillerin öldürülmesini planlamakla ilgili olarak suçlu buldu. Özel komando birliklerinin başı **Aloys Ntabakuze** askerlerini sivillerin öldürülmesinde kullanmaktan, Albay **Anatole Nsengiyumva** da yetki bölgesindeki sivillerin öldürülmesinden ve Tutsi mültecilerin öldürülmesi için milisleri yollamaktan suçlu bulundu.

• Ankara Sanatoryum Hastanesi'nde 15 gündür yoğun bakımda olan kot taşlama işçisi **Ahmet İncilli** hayatını kaybetti. Çorum Sungurlu'da doğan İncilli, **Adnan Öztürk**'ün sahibi olduğu Öztürk Rodeo'da kumlama işçisi olarak çalışırken, silikozis hastalığına yakalandı. Tedavisi sürerken fenalaşan İncilli, yoğun bakıma kaldırıldıktan 15 gün sonra hayatını kaybetti. Ekim ayında, uzun süredir yatağa bağlı yaşayan silikozis hastası Hüseyin Özkaya da hayatını kaybetmişti. Kot Taşlama İşçileriyle Dayanışma Komitesi'nin (KTİD) verdiği bilgilere göre Türkiye'de yaklaşık 4 bin silikozis hastası kot işçisi bulunmakta. Komite hakkında daha ayrıntılı bilgiye <http://www.kotiscileri.org/> adresinden ulaşılabilir.

• Kendisine polis süsü veren bir grubun, İstanbul Avclar'da bir restoranı bastıktan sonra, sürükleyerek dışarı çıkardıkları bir kadını önce kaçırıp daha sonra da kadına tecavüz etmeleri üzerine kolluk güçlerine kimlik sorulup sorulamayacağı tartışmaları başladı. İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah, vatandaşların bu tür olaylarda kendilerini polis olarak tanıtanlara kimlik sormasını, 155'e ihbarda bulunmalarını istedi. Ancak İstanbul Barosu Avukat Hakları Merkezi'nden Uğur Poyraz uygulamada bunun pek mümkün olmadığını

belirtti. Poyraz, Kanun'da polisin kimlik sormadan önce kimlik göstermesi gerektiği belirtildiği halde vatandaşın kolluk güçlerine kimlik sormasının, mukavemet etme olarak değerlendirildiğini belirtti. <http://www.ntvmsnbc.com/news/467886.asp>.

Kısa Kısa... (devam)

• Gazeteci **Ali Bayramoğlu**, profesörler **Baskın Oran** ve **Ahmet İnsel**, Dr. **Cengiz Aktar**'ın önderliğinde başlatılan imza kampanyasında, 1915'te Osmanlı Ermenileri'nin maruz kaldığı "Büyük Felaket"e duyarsız kalınmasından, bunun inkar edilmesinden dolayı yaşanan acılardan ötürü imzacılar kendi paylarına özur diliyor. Tam metin ve kampanya hakkında daha ayrıntılı bilgiye <http://www.ozurdiliyoruz.com/default.aspx> adresinden ulaşılabilir.

• Kadın hakları aktivisti **Uğur İlhan** Türkiye'nin ilk genç kadın sığınma evi olan Güneş 1'i kurdu.

İstanbul'da, Kadıköy ilçe sınırları içinde yer alan Güneş 1'de bir müdür, iki güvenlik görevlisi, iki yardımcı anne ve bir psikolog görev almaktadır.

26 kadın kapasiteli sığınma evinde kalma süresi üç ay olarak belirlenmiştir. Güneş 1'de kalabilmek için herhangi bir ücret talep edilmemektedir. Sığınma evi hakkında bilgiye <http://www.genckizsiginmaevi.org/Hakkimizda.asp> adresinden ulaşılabilir.

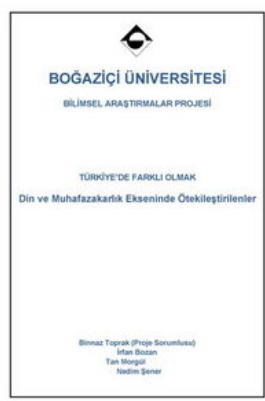
• Sosyal Demokrasi Vakfı (**SODEV**) "Türkiye'de 18 yaş altı evlilik oranının yüzde 37, yani her üç evlilikten birinin erken yaş evliliği" olduğuna dikkat çekerek, TBMM'de erken evliliklerle ilgili araştırma komisyonu kurulması talebiyle imza kampanyası başlattı. Kampanya hakkında daha ayrıntılı bilgi <http://www.sodev.org.tr/> sayfasından edinilebilir.

RAPORLAR, DERGİLER...

• Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (**TESEV**), 23 Aralık 2008 günü, "Kürt Sorununun Çözümüne Dair Bir Yol Haritası: Bölgeden Hükümete Öneriler" başlıklı raporunu kamuoyuna duyurduğu bir basın toplantısı düzenledi. Basın toplantısında kolaylaştırıcılığı **TESEV** Demokratikleşme Programı Direktörü **Etyen Mahçupyan** üstlenirken, *Radikal* ve *Referans* gazeteleri yazarı ve İstanbul Kültür Üniversitesi Öğretim Görevlisi **Cengiz Çandar** ile **TESEV** Demokratikleşme Programı Yöneticisi **Dilek Kurban** panel konuşmacısı olarak yer aldı. Sözkonusu rapor, **TESEV** Demokratikleşme Programı'nın yürüttüğü Kürt Sorunu Projesi kapsamında, Kürt sivil toplum kuruluşları, yerel yönetim ve siyasi parti temsilcileri ile kanaat önderleri ve uzmanlarının fikir ve önerilerine dayanılarak hazırlandı.

• Boğaziçi Üniversitesi ve Açık Toplum Enstitüsü desteğiyle **Prof. Dr. Binnaz Toprak** "Türkiye'de Farklı Olmak: Din ve Muhafazakarlık Ekseninde Ötekileştirilenler" adlı raporu kamuoyuna duyurdu.

Açıkladığından beri gündemden düşmeyen raporda, **Prof. Dr. Şerif Mardin**'in geçen yıl dile getirdiği "mahalle baskısı" kavramından yola çıkılarak, laik kesim tarafından sık sık dile getirilen özellikle Ramazan aylarında oruç tutma, Anadolu'da içki içme veya giyilen t-shirt veya kulağa takılan küpe

ile farklı olmanın ortaya konulduğu durumlarda Anadolu'nun dört bir yanında yaşanmış tanıklıklar ele alındı. Araştırma metnine http://www.osiaf.org/bulten/index_v1_s4.html sayfasına tıklanarak ulaşılabilir.

• Türkiye'nin ünlü kadın vokalleri, Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı için bir araya gelerek, 14 şarkıdan oluşan bir albüm hazırladı. Aralarında **Sezen Aksu**, **Ajda Pekkan**, **Zuhâl Olcay**, **Nilüfer**, **Ayten Alpman** gibi sanatçıların da bulunduğu albüme, 80'li yılların ortalarından itibaren kadın mücadelesinin marşı haline gelen "Kadınlar Vardır" adlı marş, albüme katkıda bulunan sanatçıların bir kısmı tarafından koro halinde söyleniyor. Albümün amacı 2007 yılında İstanbul Valiliği'nin desteğiyle kurulan Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı'nın daha çok kadına

ulaşabilmesini sağlamak. Albümün geliri tamamen bu hatta aktarılacak. Genç yaşta töre cinayetine kurban giden Güldünya Tören'in Türkiye'de kadına yönelik şiddetin önemli sembollerinden biri olması nedeniyle, albümün adı da "Güldünya Şarkıları".

• Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (**TESEV**) Demokratikleşme Programı'nın yürüttüğü Azınlık Hakları Projesi kapsamında SUFilm tarafından hazırlanan ve Türkiye'deki gayrimüslim vakıfların mülkiyet sorununu ele alan **Vatandaşlık Halleri** isimli belgesel film, Kasım'da İstanbul'da Yönetmen Şehbal Şenyurt'un da katıldığı bir gösterim ilk defa izleyici karşısına çıktı. Gösterimin öncesinde düzenlenen "Türkiye'de Azınlık Politikaları ve bir Azınlık Politikası Olarak Vakıflar Kanunu" başlıklı panel ise, Sabancı Üniversitesi'nden **Dilek Güven** ve **TESEV**'den **Dilek Kurban**'i konuk etti. Film ayrıca bu sene 11.'si düzenlenen Uluslararası 1001 Belgesel Film Festivali kapsamında da gösterildi. Film 15 Kasım günü Bartınlılarla buluştu. Film Aralık ayında Kanal 24 televizyon kanalında da iki kez gösterildi.

• Uçan Süpürge, Avrupa Komisyonu Delegasyonu desteği ve Dortmund-Köln Uluslararası Kadın Filmleri Festivali ortaklığıyla iki kısa film çekti. Çocuk Gelinler Projesi için çekilen "Nefes al Alma, nefes al" ve "Beni Geri Çağır Hayat" adlı filmler erken evliliklerin kadınların yaşamlarını nasıl değiştirdiğini iki farklı öykü üzerinden anlattı. Küçük yaşta ve zorla yaptırılan evliliklere ilişkin proje kapsamında, Almanya ve Türkiye'de eş zamanlı olarak Kısa Film Sinopsis Yarışması da düzenlendi. Finale katılan toplam 10 öykü içinden seçilenler senaryolaştırılarak filme çekildi. Filmler, dillerin kurduğu sınırları ortadan kaldırmak amacıyla sözsüz çekildi. Uçan Süpürge ve Hürriyet gazetesi işbirliğiyle gala gösterimi yapılan iki kısa film ve ardından yapılan panelde çocuk gelinler tartışıldı. Çocuk yaşta evlilik konusu aynı zamanda Sosyal Demokrasi Vakfı Gençlik Çalışmaları Birimi'nin "erken yaşta zorla evliliklere karşı" Hollanda Başkonsolosluğu'nun desteği ile Nisan ayından bu yana yürüttüğü

"Evlilik Değil, Evcilik!" kampanyasının basın toplantısında da dile geldi. 7 Kasım günü Taxim Hill Otel'de gerçekleştirilen toplantıya konuşmacı olarak **SODEV** Onursal Başkanı **Ercan Karakaş**, **SODEV** Başkanı **Aydın Cıngı**, ÖDP Genel Başkanı ve İstanbul Milletvekili **Ufuk Uras**, CHP İzmir Milletvekili **Canan Aritman**, sanatçılar **Zeynep Tanbay** ve **Serap Aksoy Gürkan** ile kampanya direktörü Atilla Aydemir katıldı.

• Çocuk hakları alanında çalışan 22 kuruluş, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (**ÇHS**) uygulanmasında yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini bir raporla paylaştı. *ÇHS'nin Uygulanmasında İzlenmesi-Hükümet Dışı Kuruluşlar Raporu*'na (**HDK Raporu**) göre, yasal sorunlar, veri eksikliği, izleme-denetim boşlukları ve çocuklarla ilgili yeterli kaynak ayrılmamasının yanı sıra devletin bütünlüklü bir çocuk politikası yok. Biane'te yer alan habere <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/110549/stkler-toplandi-ve-cocuk-haklariyla-ilgili-sorunlari-raporlastirdi> sayfasından ulaşılabilir.

• Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi Derneği (**RUSİHAK**) "Akıl ve Ruh Sağlığı Alanında İnsan Hakları: 2008 Türkiye Raporu"nu ikinci kuruluş yılında açıkladı. Konuya ilişkin haber için <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/110546/ruh-sagligi-bozulan-bir-de-tedavi-de-ihlale-ugruyor> sayfasına bakılabilir. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürü **Seraceddin Çom'un** ruh sağlığına bütçeden ayrılan payın arttığını ifade ettiği bir dönemde, rapor **RUSİHAK**'ın Haziran 2007 - Ekim 2008 tarihleri arasında Türkiye'nin büyük bölgesel ruh sağlığı hastaneleri ile bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde yürüttüğü projenin belgeselini ve **RUSİHAK**'ın gerçekleştirdiği araştırma ve sivil izleme çalışmasının sonuçlarını da içeriyor.

• İnsan Hakları Derneği (**İHD**), cezaevlerinde hak ihlalleriyle ilgili başvuruları derlediği ve hak ihlallerinin bilançosunu çıkardığı "Ocak-Eylül 2008 Cezaevleri Hak İhlalleri Raporu"nun sonunda çözüm önerilerini sıraladı. İnsan Hakları Derneği'nin (**İHD**) Ocak-Eylül 2008 arası dönemi kapsayan cezaevleri raporuna göre, bu dönemde Derneğe gelen her 10 hak ihlali başvurusundan biri, işkenceyle ilgili. Tecrit nedeniyle 46, Kürtçe konuşmanın ve haberleşmenin engellenmesiyle ilgili 171 başvuru var. TBMM Meclis İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan başvurularda da cezaevleri ile ilgili ihlaller ikinci sırada yer alıyor. Rapordaki önerilere

<http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/110388/cezaevinden-tecridi-demiri-kaldirip-sagligi-haklari-getirmek-gerek> adresinden ulaşılabilir.

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ

RAPORLAR, DERGİLER... (devam)

• Bugün dünyada başlı başına bir hak ihlali olduğu kabul edilen yoksulluk sorununa ilişkin olarak **KONDA** araştırma şirketinin **Bekir Ağır** ile birlikte hazırladığı "Metropollerin Yoksul ve Yoksunları: Varoşlar" adlı rapor, Kasım ayında Radikal gazetesinde yayımlandı. Varoşlardaki insanların özellikleri, beklentileri, algıları ve hayat tarzlarına ilişkin veriler içeren rapor için 41 ilde 6481 kişi ile yüz yüze görüşülmüş. Araştırma sonuçları Türkiye'de kentleşme, göç, yoksulluk ve ötekileşme üzerine çarpıcı sonuçları içeriyor. Araştırma metnine <http://www.konda.com.tr/html/dosyalar/varoslar.pdf> sayfasından ulaşılabilir.

• İnsan Hakları Araştırmaları Derneği, Ekim ayında Mülteci Hakları Aylık

İzleme Raporu'nu, Kasım 2008'de ise Sığınma Hakkı Aylık İzleme Raporu'nu açıkladı. Raporlara şu adresten ulaşılabilir: http://www.ihad.org.tr/file/reports/multeci08/SIGINMA_%20HAKKI_%20AYLIK%20IZLEME-%20KASIM%202008.doc

• Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı "İşkence ve Kötü Muamele ile Etkin Mücadele" raporunu açıkladı. Rapora http://www.ihb.gov.tr/bilgi_bankasi/raporlar_reports/ihb_raporlar%20FD/iskence-raporu-2008.doc adresinden ulaşılabilir.

ETKİNLİK TAKVİMİ

İNSAN HAKLARI TAKVİMİ

8 Ocak	Dünya Okur Yazarlık Günü
21 Şubat	Uluslararası Anadil Günü (UNESCO)
1 Mart	Uluslararası Ölüm Cezasının Kaldırılması Günü
8 Mart	Uluslararası Kadınlar Günü
21 Mart	Uluslararası Irk Ayrımcılığının Yok Edilmesi Günü
22 Mart	Dünya Su Günü
7 Nisan	Dünya Sağlık Günü (WHO)
8 Nisan	Dünya Romanlar Günü
1 Mayıs	Uluslararası İşçi Günü

adresten bilgi alarak, başvurularını yapabilirler http://www.lawandsociety.org/ann_mtg/am09/call.htm.

• *Human Rights Information and Documentation Systems - HURIDOCs* (İnsan Hakları Bilgi ve Belge Sistemi) 25-27 Şubat 2009 tarihlerinde "İnsan Hakları Konseyi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi: İnsan Hakları İletişimi için Yeni Zorluklar" (*Human Rights Council and International Criminal Court: The New Challenges for Human Rights Communication*) isimli konferansı Cenevre'de (İsviçre) düzenliyor. Konferansta, STKların BM İnsan Hakları Konseyi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'yle daha iyi iletişim kurabilmeleri için, iletişim yönetimine ilişkin araç, teknik ve deneyimlerin tartışılması planlanmaktadır. Konferans tüm insan hakları kurumlarının, eğitim kurumlarının, STKların ve devlet kurumlarının katılımına açıktır. Kayıt bilgileri için <http://www.huridocs.org/involved/conference/huridocs-2009-conference> sayfasına bakınız.

DiĞER TOPLANTILAR

• *World Water Council* (Dünya Su Konseyi) 16-22 Mart 2009 tarihlerinde, İstanbul'da 5. Dünya Su Forumu'nu düzenleyecektir. Üç yılda bir düzenlenen Forum'un bu yılki teması "Farklılıkların Birleştirilmesi" olarak belirlenmiştir. Bu tema çerçevesinde yerel, ulusal, bölgesel ve küresel çapta su kullanıcıları, karar alıcılar, su uzmanları ve çalışanları arasında ileri seviyede bir bilgi alışverişi ve gelişkin bir anlayış oluşturulması hedeflenmektedir. Ayrıca, kaynakların daha iyi yönetilmesinin Binyıl Kalkınma Hedeflerinin tümüne ulaşmakta katkı sağlaması açısından uluslararası su camiasının daha somut öneriler ortaya koymasını sağlayacak bir zemin oluşturulması da amaçlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi ve katılım koşulları için <http://www.worldwaterforum5.org/index.php?id=1870&L=5> sayfasına bakınız.

• Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (UN Human Rights Council) 20-24 Nisan 2009 tarihlerinde Cenevre'de (İsviçre) "Durban Review Conference 2009" (Durban Gözden Geçirme Konferansı) düzenleyecektir. Bu konferans çerçevesinde, Durban Bildirgesi'nin ve Eylem Programı'nın uygulamasının değerlendirilmesi hedefliyor. Konferans, Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerin temsilcilerine, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının temsilcilerine ve sivil toplum kuruluşlarına açık olacaktır. Katılmak isteyen STK'ların akredite olabilmek için, en geç 10 Şubat 2009'a kadar <http://www2.ohchr.org/english/issues/racism/DurbanReview/ngo.htm> adresinde bulunan başvuru formu doldurarak başvuruda bulunmaları gerekiyor. Konferans hakkında diğer bilgilere <http://www2.ohchr.org/english/issues/racism/DurbanReview/index.htm> adresinden erişilebilir.

• Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu (*UN Commission on the Status of Women*), 53'cü oturumu için 2-13 Mart 2009 tarihlerinde New York'ta buluşacaktır. Komisyon'un 53. oturumunun öncelikli teması "HIV/AIDS Çerçevesinde, Hasta Bakıcılığı Da Dahil Olmak Üzere, Kadın ve Erkekler Arasında Eşit Sorumluluk Paylaşımı" (*The equal sharing of responsibilities between women and men, including care giving in the context of HIV/AIDS*) olacaktır. Oturum Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerin temsilcilerine, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının temsilcilerine ve dünyanın her yerinden BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi (*UN Economic and Social Council-ECOSOC*) tarafından tanınan sivil toplum kuruluşlarına açık olacaktır. Oturuma ilişkin bilgi Birleşmiş Milletler'in ilgili web sitesinde yer almaktadır <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/53sess.htm>.

BİLİMSEL TOPLANTILAR VE KONFERANSLAR

• *International Association for the Study of Forced Migration, IASFM* (Uluslararası Zorunlu Göç Araştırmaları Derneği) 28 Haziran – 2 Temmuz 2009 tarihlerinde Lefkoşa'da (Güney Kıbrıs) 12. *Transforming Boundaries* (Sınırları Dönüştürmek) ("") isimli bir konferans düzenleyecek. Konferans çerçevesinde yapılacak sunumlar üç temel temaya bağlı olacaktır: Kimlik sınırlarının dönüştürülmesi, toplum sınırlarının dönüştürülmesi, ve politika alanlarının sınırlarının dönüştürülmesi. Konferansa katılmak isteyenler <http://www.iasfmconference.org/index.php?conference=iasfm12&schedConf=iasfm12> adresinden bilgi alarak, başvurularını yapabilirler.

• 13-14 Mayıs 2009 tarihlerinde, İran'ın Kum şehrinde bulunan Mofid Üniversitesi'ne bağlı İnsan Hakları Araştırmaları Merkezi tarafından 5. İnsan Hakları Konferansı düzenlenecek. Bu konferansın teması Barış, İnsan Hakları ve Din olacak. chrs@mofidu.ac.ir adresine e-posta yollanarak veya <http://www.mofidu.ac.ir/HomePage.aspx?TabID=3895&Site=chrs.mofidu&Lang=en-US> sayfasına başvurularak, konferans hakkında ayrıntılı bilgi edinilebilir.

• *The Law and Society Association* (Hukuk ve Toplum Derneği), 2009'daki yıllık konferansını Denver'da (ABD) 28-31 Mayıs tarihlerinde düzenliyor. Toplantı Grand Hyatt Hotel'de gerçekleşecek. Bu yılki toplantının konusu da "21'inci Yüzyılda Hukuk, Güç ve Eşitsizlik" (*Law, Power, and Inequality in the 21st Century*) olarak belirlenmiş. 1964 yılında kurulmuş olan *The Law and Society Association*, hukukun toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel hayattaki yeri üzerine çalışmalar yapan ve farklı disiplinlerden gelen araştırmacıları bir araya getiren bir kurumdur. *Law and Society Review* isimli yayını dışında, kurum 2000 yılından beri yıllık toplantılar da düzenlemektedir. Her sene belirlenen farklı bir konu üzerinde çok sayıda panelin, atölye çalışmalarının, kitap tanıtımlarının gerçekleştiği bu

toplantılarda dünyanın farklı yer ve disiplinlerinden gelen akademisyen ve araştırmacılar hukuk ve toplum alanındaki çalışmalarını birbirleriyle paylaşma fırsatını bulmaktadır. Toplantıya katılmak isteyenler, aşağıdaki

DİĞER TOPLANTILAR (devam)

•AGİT 16-17 Şubat 2009 tarihlerinde "Seminar on Gender-Sensitive Labour Migration Policies" adlı semineri (Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı İşgücü Göçü Politikaları) Brdo'da (Slovenya) gerçekleştiriyor. Bu seminerin amacı, işgücüne ilişkin politikaların genişletilmesinde rol oynayan aktörler arasında (devlet kurumları, sosyal ortaklar, ve diğer paydaşlar) toplumsal cinsiyete ilişkin duyarlılığı ve bilinci artırmak. Bu toplantıya ilişkin bilgi için <http://www.osce.org/gender/contacts.html> sayfasına bakınız.

EĞİTİM PROGRAMLARI

• Budapeşte'de bulunan *Central European University - CEU* (Orta Avrupa Üniversitesi), 6-10 Temmuz 2009 tarihlerinde "Hukuk, İnsan Hakları ve Etik Öğretimi" konulu bir eğitim düzenleyecektir. Özellikle hukuk ve insan hakları konusunda yeni yeni eğitim tecrübesi olan asistan, öğretim görevlileri ve yardımcı doçentlerin programa katılımı teşvik edilmektedir. Başvuru için son tarih 16 Şubat 2009'dur. Eğitimin içeriği konusunda bilgi edinmek için, <http://www.sun.ceu.hu/teaching-law> sayfasına bakınız.

• *Human Rights Education Associates - HREA* (İnsan Hakları Eğitimi Ortakları) 2009'da bir dizi uzaktan eğitim programı yürütmeyi planlıyor. Bu eğitimler, insan hakları savunucularına, eğitimcilerine, uluslararası ve hükümetlerarası kurum çalışanlarına, ve insan hakları konusunda çalışan diğer kişilere yönelik olarak düşünülmüş. Eğitimlerin ilk serisi 2 Şubat-14 Nisan 2009 tarihlerinde, ikinci serisi 20 Nisan-21 Temmuz 2009 tarihlerinde, ve üçüncü serisi 14 Eylül-24 Kasım 2009 tarihlerinde gerçekleştirilecektir. Eğitimler için kayıtlar başlamıştır. Eğitimlerin konuları ve kayıtlara ilişkin diğer bilgilere http://www.hrea.org/index.php?base_id=274 sayfasından erişilebilir.

FİLM FESTİVALLERİ

• *Women's Learning Partnership*, 10 Aralık 2008 -28 Şubat 2009 tarihleri arasında, "UDHR YouTube Competition" (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi YouTube Yarışması) düzenlemektedir. Yarışmaya katılabilmek için, en fazla 2 dakika süren "İnsan Hakları Senin için ne Demek?" sorusunu cevaplayan bir videonun hazırlanması gerekiyor. Katılma koşulları için <http://www.learningpartnership.org/en/node/1198> sayfasına bakınız.

• Türkiye'nin ilk kadın filmleri festivali olan Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali, Avrupa Kadın Filmleri Festivalleri Ağının da etkin bir üyesidir ve Mayıs 2009'da Ankara'da onikinci kez gerçekleşecektir. Festival, Uluslararası Film Eleştirmenleri Birliği (*The International Federation of Film Critics - FIPRESCI*) Jürisi'nin ödül verdiği tek kadın filmleri festivali olma özelliğine de sahiptir. Türkiye'den ve dünyadan kadın yönetmenlerin uzun, kısa, belgesel ve animasyon filmlerinin belirli başlıklarda izleyiciye sunulduğu ve bu çerçevede panel, söyleşi ve sergilerin düzenlendiği bu uluslararası organizasyon, sinema sanatının çarpıcı dilinden yararlanarak toplumsal cinsiyete ve kadın sorunlarına ilişkin tartışmaları yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Filmleriyle festivale katılmak isteyenlerin, 1 Mart 2009'a kadar başvuru belgelerini festivale ulaştırmaları gerekmektedir. Festivale ilişkin bilgiler (festival kuralları ve başvuru formları da dâhil olmak üzere) Festivalin web sitesinde mevcuttur <http://festival.ucansupurge.org/>.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında Türkiye

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) 2008 yılı Kasım ve Aralık aylarında Türkiye ile ilgili 45 dava sonuçlandı. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokollerinde yer alan bazı hakların ihlal edildiğine ve çeşitli miktarlarda tazminat ödenmesine karar verdi. Türkiye ile ilgili sonuçlanan davalarda iki kez yaşama hakkının, dört kez işkence ve kötü muamele yasağının, beş kez kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, 31 kez adil yargılanma hakkının, bir kez özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkının, üç kez ifade özgürlüğünün, bir kez toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün, beş kez etkili başvuru hakkının, sekiz kez mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildi.

Demir ve Baykara v. Türkiye (başvuru no. 34503/97)

AİHM Büyük Dairesi 12 Kasım 2008 tarihinde açıkladığı kararında AİHS'nin 11. maddesinde düzenlenen örgütlenme özgürlüğünün kamu görevlileri açısından toplu iş sözleşmesi ve sendika kurma ve üye olma haklarını da kapsadığına karar verdi.

Başvurucular Kemal Demir ve Vicdan Baykara, 1995 yılında Tüm Belediye Memurları Sendikası'nın (Tüm Bel Sen) sırasıyla üyesi ve başkanıdır. Yargıtay, 1995 yılında aldığı bir kararla belediyede memur olarak çalışan başvuru sahiplerinin sendika kurma hakkını tanımayı reddetmiş ve sendika ile bir belediye arasında imzalanan toplu iş sözleşmesini iptal etmiştir.

Tüm Bel Sen 1990 yılında belediyede çalışan çok sayıda kamu görevlisi tarafından demokratik sendikacılığın ve üyelerinin haklarının ve taleplerinin geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Sendika ile Gaziantep Belediyesi arasında 1993 yılında çalışma şartları, maaşlar, sosyal yardımlar ve sosyal güvenlikle ilgili hükümler içeren bir toplu iş sözleşmesi yapılmıştır. Sendika daha sonra toplu iş sözleşmesinde yer alan hükümlerin yerine getirilmediği

gerekçesiyle yargı organlarına başvurmuştur. Yerel Mahkeme tarafından görülen dava sendika lehine sonuçlanmıştır ve Mahkeme kararında Türk hukukunda kamu görevlileri tarafından kurulan sendikaların toplu iş sözleşmesi yapma hakkına dair herhangi bir hukuksal düzenleme olmamasına karşın, bu hukuksal boşluğun Anayasa'nın açık hükmü doğrultusunda iç hukukta doğrudan uygulanabilir nitelik taşıyan ILO sözleşmeleri gibi uluslararası sözleşmelerce doldurulabileceğini belirtmiştir.

Yargıtay ise aldığı kararda sendika kurma ve toplu pazarlık hakkına yer veren açık ve özel hukuki düzenlemelerin yokluğunda bu hakların kullanılmayacağına hükmetti. Kararda sendikaların kurulduğu tarihte kamu görevlilerinin sendika kurma haklarının mevcut olmadığı belirtildi ve Tüm Bel Sen'in kuruluşunda tüzel kişilik kazanmış sayılmayacağı ve bu sebeple yargısal usullerle yer alamayacağı vurgulandı.

Sayıştay tarafından Gaziantep Belediyesi'nde gerçekleştirilen denetimler sonucunda sendika üyelerinin toplu iş sözleşmesi gereğince kendilerine ödenen fazla maaş ödemelerini geri ödemeleri istendi.

AİHS'nin 11. ve 14. maddelerinin ihlal edildiği gerekçeleriyle yapılan başvuru sonucunda AİHM, AİHS'nin 11. maddesinde sendika kurma hakkına üç grup kişi için sınırlama getirilebileceğinin düzenlendiğini ve bu grupların silahlı kuvvetler, kolluk güçleri ve kamu idaresi mensupları olduğunu ve bu grupların belirlenmesinde dikkatli bir yorum yapılması gerektiğini belirtti. Taraf devletlerin bu hakkın kullanımına getirecekleri sınırlamanın meşruluğunu ortaya koymakla yükümlü oldukları, sınırlamanın örgütlenme özgürlüğünün özünü ortadan kaldırmayacağı, belediyelerde çalışan kamu görevlilerinin kamu yöneticisi olarak kabul edilmelerinin mümkün olmadığı ve bu sebeple örgütlenme özgürlüklerinin sınırlanmasının mümkün olmadığı da ifade edildi. Mahkeme bu görüşünün ilgili uluslararası sözleşmeler ve Avrupa devletlerinin uygulamaları ile de desteklendiğini ekledi.

Ulusal makamların örgütlenme özgürlüğüne ancak 11. maddenin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerle sınırlama getirebileceğini belirten Mahkeme, somut olayda belediyede çalışan kamu görevlileri bakımından sınırlamanın söz konusu olabilmesi için kamu idaresi mensupları olarak kabul edilmelerine yönelik olarak yerine getirdikleri görevin özelliklerinin Türk Hükümeti tarafından ortaya konulmadığını ve başvuru sahiplerinin 11. madde kapsamında düşünülmebileceğini belirtti.

Mahkeme, kamu görevlilerine yönelik getirilen mutlak sendika kurma ve sendikaya üye olma yasağının başvuruya konu olayların geçtiği dönemde

de zorlayıcı bir toplumsal baskı yüzünden kabul edilmiş sayılamayacağını, o dönemde kamu görevlilerinin sendika kurma ve sendikaya üye olma haklarının bölgesel veya küresel uluslararası sözleşmelerce tanındığını, bu hakların Avrupa Konseyi üyesi tüm devletlerde tanınmış olduğunu, Türk Anayasası gereğince iç hukukta doğrudan uygulanabilirlik taşıyan ve bu hakları tanıyan temel metin olan 87 Sayılı ILO Sözleşmesi'nin Türkiye tarafından da onaylandığını ve ilerleyen dönemde kamu görevlilerinin sendika kurma ve sendikaya üye olma haklarının tanındığını ve bu haklara yer veren iki önemli Birleşmiş Milletler sözleşmesine de taraf olduğunu belirtti.

Mahkeme, uluslararası hukuk alanında yaşanan bu gelişmelere karşın, Türk Hükümeti'nin başvuruya konu olayların geçtiği dönemde iki nedenle - ilki 1993 yılında 87 sayılı ILO Sözleşmesi'ne taraf olunmuş olmasına rağmen ilgili iç hukuk düzenlemesinin 2001 yılında gerçekleştirilmesi ve Yargıtay'ın yukarıda belirtilen sınırlayıcı yorumu- başvurucuların örgütlenme hakkını güvence altına alamadığını belirtti. Bu nedenlerden ötürü Türk Hükümeti'nin demokratik bir toplumda zorunlu kabul edilemeyecek şekilde başvurucuların sendikal haklarına sınırlama getirdiği gerekçesiyle AİHS'nin 11. maddesinde yer alan sendika kurma hakkının ihlal edildiğine karar verildi.

Mahkeme iki yıl yürürlükte kalan bir toplu iş sözleşmesinin daha sonra iptal edilmesi ile ilgili olarak ise şu şekilde bir yorumda bulundu. Mahkeme, AİHS'nin 11. maddesinde öngörülen örgütlenme hakkının maddi içeriği ile ilgili içtihatlarının gelişiminde iki ilkenin göz önünde tutulduğunu belirtti. Mahkeme'ye göre bunlar, taraf devlet tarafından takdir yetkisi kapsamında sendika özgürlüğünün güvence altına alınması için alınan önlemlerin tümünün göz önünde tutulacağı ve sendika özgürlüğünün içini boşaltacak nitelikteki sınırlamanın kabul edilemeyeceğidir. Ayrıca Mahkeme'ye göre bu ilkeler birbiri ile çatışmadığı gibi birbiri ile bağlantılıdır.

Mahkeme bugüne kadarki içtihatları ile örgütlenme özgürlüğünün temel esaslarını sendika kurma ve sendikaya üye olma hakkı, "kapalı işyeri sözleşmesi" (*closed-shop agreement*) ile sendikaya üye olma zorunluluğu getirilmesinin yasaklanması ve üyeleri adına işverenlerle görüşmek olarak ifade etmişti. AİHM, bu sayılanların tüketici olmadığını ve iş ilişkilerinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak bir evrim geçirmelerinin mümkün olduğunu ekledi.

AİHM, kendi içtihatlarını yeniden gözden geçirerek, iş hukukunda gerek ulusal gerekse uluslararası alanda yaşanan gelişmeleri ve taraf devletlerin bu alandaki uygulamalarını göz önünde tutarak, toplu pazarlık hakkının temel olarak AİHS'nin 11. maddesinde yer alan bir kişinin çıkarlarını korumak üzere sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkının ayrılmaz bir parçası haline geldiğini belirtti. Diğer çalışanlar gibi kamu görevlilerinin de, sadece belirli istisnalar dışında, toplu pazarlık hakkına sahip olabileceğini ve bu hakkını kullanabileceğini belirten Mahkeme, olayda Tüm Bel Sen'in AİHS'nin 11. maddesi kapsamında kabul edilebilecek olan toplu pazarlık hakkını kullandığını ifade etti.

Türkiye tarafından taraf olunan uluslararası sözleşmelerin hükümlerinin uygulamaya geçirilmesine yönelik yasal düzenlemelerin yokluğunda Yargıtay tarafından iki yıl boyunca yürürlükte kalan bir toplu iş sözleşmesinin *de facto* biçimde geriye etkili olarak iptal edilmesinin, başvurucuların sendika özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğunu belirten Mahkeme, bu durumun zorlayıcı bir toplumsal gereklilik sonucu ortaya çıkmadığını ifade etti. AİHM, kamu görevlilerinin toplu pazarlık hakkının bölgesel ve küresel uluslararası sözleşmelerce ve Avrupa konseyi üyesi devletlerin çoğunluğu tarafından tanındığını, ayrıca Türkiye'nin uluslararası alanda kamu görevlilerinin toplu pazarlık ve toplu iş sözleşmesi yapma haklarını tanıyan ve başvurucular bakımından da geçerli olan temel düzenleme olan 98 Sayılı ILO Sözleşmesi'ne de taraf olduğunu belirtti ve toplu iş sözleşmesinin iptal edilmesinin demokratik bir devlette gerekli kabul edilemeyeceğini ifade ederek hem sendika hem de başvurucular bakımında AİHS'nin 11. maddesinin bir kez daha ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme, 14. madde kapsamında ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görmedi.

AİHM Büyük Dairesi'nin bu kararıyla, AİHS'nin 11. maddesinde tanınan sendika kurma hakkının toplu pazarlık hakkını da içerdiği görüşü benimsenmiş oldu. AİHM eski yargıçlarından Rıza Türmen, kamuda çalışan sendikalı işçi ve memur sayısının özel sektörde çalışan sendikalı işçi sayısından daha fazla olması nedeniyle, kararın Türkiye açısından özel bir önem taşıdığını, Türkiye'nin Anayasa'nın 51. ve 53. maddelerinde yapılan değişikliklerle kamu görevlilerinin sendika kurma ve toplu iş sözleşmesi yapma hakkını ilke olarak kabul ettiğini, sendika kurma hakkının ancak ulusal güvenlik, kamu düzeni gibi nedenlerle ve yasayla sınırlandırılabilirliğini belirtti¹. Rıza Türmen, 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nun 15. maddesi ile sendika üyesi olamayacakların listesinin belirlendiğini ve geniş kabul edilebilecek bu liste ile silahlı kuvvetler, MIT, polis gibi Avrupa'daki genel uygulamaya uygun istisnalar yanında, Milli Savunma Bakanlığı ile Silahlı Kuvvetlerde çalışan sivil memur ve görevliler, ceza infaz kurumlarında çalışan kamu görevlileri gibi istisna

kapsamına alınmalarının haklılığı tartışmalı olabilecek memurların da sendikal haklarının tanınmadığını, bu görevlilerin AİHS'nin 11. maddesindeki kamu idaresine mensup kişiler kapsamına sokulmasının mümkün olmadığını ifade etti. Türmen son olarak AİHM'nin *Demir ve Baykara v. Türkiye* kararıyla, içtihadını iş hukuku alanındaki gelişmelere uygun bir hale getirdiğini ve Avrupa Konseyi üyesi devletlerin de yasa ve uygulamalarını bu içtihada uyumlu hale getirmeleri gerektiğini vurguladı.

Prof. Dr. Mesut Gülmez² de AİHM'nin 35 yılı aşkın bir sürede oluşturduğu, giderek olumlu yönde evrilen içtihadını pekiştirdiğini, Mahkeme'nin aksi yönde tutum almasının, hem son 15 yıl içinde bizzat kendisinin verdiği kararları yadsıması, hem de uluslararası sendikal haklar ortak hukukunu tanımaması, dolayısıyla kendisini "yalnızlaştırması" anlamına geleceğini belirtti. Gülmez, AİHM yargıçlarının, çok geç ve çok uzun bir evrim süreci sonunda da olsa, sendikal haklar uluslararası ortak hukukuyla uyum taşıyan bir yaklaşım içinde olduğunu ifade etti. Mesut Gülmez ayrıca, ILO denetim organlarının yerleşik kararlarını doğrulayan AİHM Büyük Daire kararının, tartışmaya yer vermeyecek bir açıklıkla, kamu görevlilerinin toplu sözleşmeli sendika hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. maddesinin güvencesinde olduğunu onayladığını, bu karar gereğince, hükümetin öncelikle ve ivedilikle, örnekleri çok fazla olmayan kamu görevlileri sendikalarının imzalanmış toplu sözleşmelerin uygulanmasına engel olmaktan kaçınması gerektiği belirtti ve AİHM'nin, *Demir ve Baykara v. Türkiye* kararının yanı sıra Türkiye'nin 11. maddeyi ihlal ettiğinin saptandığı *Karaçay v. Türkiye* ile *Satılmış ve Diğerleri v. Türkiye* kararlarının da göz önünde tutularak, kamu görevlilerinin ve kamu görevlileri sendikalarının, "çıkartılmaları" amacıyla, hem toplu sözleşme, hem de grevi de kapsamak üzere toplu eylemlere başvurma haklarının, Türkiye'nin onayladığı diğer uluslararası sözleşmelerden başka, aynı zamanda AİHS'nin de güvencesinde olduğunun unutulmaması gerektiğini vurguladı.

¹ Rıza Türmen, Kamu görevlilerinin sendika kurma ve toplu sözleşme yapma hakları, Milliyet Gazetesi, 26.12.2008

² Mesut Gülmez, Toplu sözleşmesiz sendika hakkı özünden yoksundur, Radikal Gazetesi, 23.11.2008

Kayasu v. Türkiye

(başvuru no. 64119/00 ve 76292/01)

AİHM *Kayasu v. Türkiye* (başvuru no. 64119/00 ve 76292/01) davasının 13 Kasım 2008 tarihinde açıkladığı kararlar AİHS'nin 10. ve 13. maddelerinin ihlal edildiğine karar verdi ve başvurucuya 40.000 Euro maddi ve manevi tazminat ile 1.000 Euro yargılama giderinin ödenmesine hükmetti.

Başvurucu Sait Kayasu Cumhuriyet Savcılığı görevini yürüttüğü sırada vatandaş sıfatıyla, 12 Eylül 1980 askeri darbesini gerçekleştiren emekli generaller Kenan Evren, Sedat Celasun, Nurettin Ersin, Nejat Tümer ve Tahsin Şahinkaya hakkında Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi nezdindeki Cumhuriyet Savcısı'na, bir askeri darbe organize etmek gerekçesiyle, 1999 yılında bir dilekçe ile şikâyetinde bulunmuştur. Dilekçenin ardından Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından başvurucu hakkında idari bir soruşturma yürütülmüş, soruşturma açılmasına karar verilmiş ve dosya Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na (HSYK) iletilmiştir. HSYK tarafından yürütülen soruşturma sonucunda 2000 yılında 2802 sayılı Hâkim ve Savcılar Kanunu'nun 65/a maddesi uyarınca başvurucu hakkında kınama cezası verilmesine karar verilmiştir. Başvurucunun kararın kendisine gereğince tebliğ edilmediği ve kararın yeterli gerekçeleri içermediği iddialarıyla HSYK'ya yaptığı itiraz HSYK İtirazları İnceleme Kurulu tarafından reddedilmiştir ve böylece iç hukukta etkili başvuru yolları tüketilmiştir.

2000 yılında ayrıca Salihli Cumhuriyet Savcılığınca başvurucu hakkında görevini kötüye kullandığı iddiasıyla dava açılmıştır. Görülen davada Yerel Mahkeme başvurucunun görevleri çerçevesinde değil de özel kişi kimliği ile hareket ettiğini ve görevi kötüye kullanma suçunun değil devletin silahlı kuvvetlerine karşı hakaret suçunun söz konusu olacağına karar vermiş, ancak yargılama sonucunda başvurucu beraat etmiştir.

Aynı yıl başvurucu Adana Cumhuriyet Savcısı sıfatı ile 12 Eylül 1980 darbesinin baş aktörü olan Kenan Evren hakkında Türk Ceza Kanunu'nun 146 ve 147. maddeleri kapsamında iddianame düzenlemiştir. Başvurucu tarafından hazırlanan iddianame Adana Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir ihbar dilekçesi olarak kabul edilmiş ve Anayasa'nın geçici 15. maddesi kapsamına sokularak kayda geçirilmemiştir. Yine 2000 yılında Adalet Bakanlığı tarafından başvurucu hakkında iddianamenin örneklerini basına dağıttığı ve açıklamalar yapmak için gazetecileri ikamet ettiği eve davet ettiği gerekçesiyle soruşturma başlatılmasına izin verilmiştir.

Başvurucu hakkında yine 2000 tarihinde Tarsus Cumhuriyet Savcısı tarafından görevini kötüye kullanmaktan ve silahlı kuvvetlere hakaretten Türk Ceza Kanunu'nun 159 ve 240. maddelerinden dava açılmıştır. Davayı gören Adana Ağır Ceza Mahkemesi dosyayı, başvuru gibi birinci sınıf derecesindeki savcılara ilişkin son soruşturmanın Yargıtay'ın ceza dairelerinden birinde görülmesi gerektiği gerekçesiyle, Yargıtay'a göndermiştir. Yargıtay 2002 yılında başvurucuyu Türk Ceza Kanunu'nun 159. ve 240. maddelerinden hapis cezasına mahkûm etmiş, hapis cezasını para cezasına çevirmiş ve cezanın infazını ertelemeye karar vermiştir.

HSYK tarafından yine 2000 yılında başvuru hakkında 2802 sayılı Kanun'un 77. maddesi uyarınca savcılık görevinden uzaklaştırma kararı verilmiş ve 2003 yılında aynı Kanun'un 69. maddesi uyarınca başvuru savcılık görevinden azline karar verilmiştir. Başvurucu bu karardan söz konusu kararın örneğini içermeyen 27 Mayıs 2003 tarihli bir dilekçe ile haberdar edilmiştir. Başvurucunun itirazı yine reddedilmiştir. İtirazı inceleyen 9 üyeli kurulda, itiraza konu kararı veren dört üye de yer almış ve itiraz reddedilmiştir. Avukatlık Kanunu'nun ilgili maddesi gereğince, başvuru Cumhuriyet Savcılığı görevinden atıldığı için avukatlık mesleğini de icra edememiştir.

AİHM'ye yapılan başvurunun ardından Mahkeme, 10. maddede yer alan ifade özgürlüğünün koruma alanının genel anlamda mesleki alanı ve özel anlamda ise memurları da kapsadığını; eğer birini memur olarak atamanın reddi kendi başına Sözleşme dâhilinde bir şikâyet konusu oluşturabiliyorsa, memur olarak tanımlanmış bir kişinin görevden alınmasına da, -eğer bu görevden alınma Sözleşme ile korunan haklardan birini engelliyorsa,- Sözleşme'nin uygulanabileceğini belirtti.

Mahkeme, başvuru ifadelerinin, ülke gündemini ilgilendiren tarihi, siyasi ve hukuki bir tartışmadan kaynaklandığını ve kamu yararına ilişkin bir konunun varlığını AİHS'nin 10. maddesi bağlamında daha geniş bir koruma gerektireceğini ifade etti. AİHM, başvuruya konu olan açıklamaların darbenin faillerine karşı suçlayıcı ve eleştiri niteliğinde olduğunu, ancak kesinlikle sert hatta bazen alaycı olan bu ifadeleri hakaret olarak nitelendirilmenin zor olduğunu, Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesi gereğince hakarettten dolayı verilen mahkûmiyetin, ifade özgürlüğünün kısıtlanmasını haklı kılabilecek hiçbir zorlayıcı toplumsal ihtiyaca cevap vermediğini, yargı alanına mensup kamu görevlilerine uygulanan cezai yaptırımların, doğaları gereği, sadece bireysel olarak görevliler üzerinde değil, ama aynı zamanda mesleğin bütününe ilişkin olarak caydırıcı bir etki yaratmasını kaçınılmaz olduğunu, yargı organlarına güven duyulması için toplumun savcılar hukuk devleti ilkelerini düzgün bir şekilde hayata geçirmeye kapasitelerine inanması gerektiğini ifade etti.

Mahkeme başvuru ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamanın, savcılık görevinden azlinin ve avukatlık mesleğini ifa etmesini yasaklayan, silahlı kuvvetlere hakaret gerekçesiyle mahkûm olduğu yaptırımı, hedeflenen her türlü meşru amaca karşın orantısız buldu ve AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi.

Mahkeme, 13. maddenin ihlali ile ilgili olarak ise, Türk Anayasası'nın 129. maddesi ile memurların bütününe ilgilendiren bir kategori olarak disiplin yaptırımlarının (kınama ve uyarı) yargı denetiminin dışında bırakıldığını, ayrıca HSYK'nın kararlarının tamamının Anayasa'nın 159. maddesi ile yargı denetimi dışında bırakıldığını belirtti.

AİHM, mevcut olayda, HSYK İtirazları İnceleme Kurulu'nun üyelerinin asil ve yedekler olmak üzere tamamı ile Adalet Bakanı Müsteşarının katılımı ile toplandığını ve çoğunluk ile karar alındığını, başka bir deyişle, başvuru ifadesinde karar veren Kurulun, aleyhinde başvuru yapılan yaptırıma karar verenlerle tamamen aynı kişilerden oluştuğunu, bu durumun HSYK'nın tarafsızlığını ciddi anlamda zedelediğini ve bu anlamda etkili bir başvuru yolu olarak kabul edilemeyeceğini belirterek AİHS'nin 13. maddesinin de ihlal edildiğine karar verdi.

Evrin Öktem v. Türkiye
(başvuru no. 9207/03)

AİHM 4 Kasım 2008 tarihinde açıkladığı kararında orantısız güç kullanıldığı ve orantısız güç kullanan güvenlik görevlisine *de facto* bir koruma sağlanarak cezasızlık öngörüldüğü gerekçesiyle AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yaşama hakkının ihlal edildiğine karar verdi.

1995 yılında 14 yaşında iken katıldığı bir gösterinin üç sivil polis memuru tarafından silah kullanılarak dağıtılmak istenmesi üzere yaşanan olaylarda başvuru silahla yaralanmıştır. Yedi veya sekiz kişi tarafından bir lise önüne pankart asılması sırasında olaya müdahale eden ve göstericilerin karşı koymasına sonucun silahlarını havaya doğru atışlayan, göstericilerin koşarak uzaklaşmaları sonrasında yine silahla havaya ateş ederek durmaları yönünde uyarayan polis memurları bu sırada başvuru

yaralanmasına neden olmuşlardır. Başvurucu olayla bir ilgisinin olmadığını ve sadece oradan geçmekte olduğunu belirtmiştir. Başvurucu derhal hastaneye kaldırılmış ve kendisine 60 gün iş göremez raporu verilmiştir. Başvurucuyu yaralayan polis memuru, ifadesinde hem havaya hem de yere doğru ateş ettiğini belirtmiştir. Polis memuru hakkında 1996 yılında ceza soruşturması başlatılmış 2002 yılında ise daha önce çıkarılan bir af kanunu gerekçesiyle yargılandığı davada erteleme kararı verilmiştir.

AİHM, polis memurunun kendi inisiyatifi ile silahını kontrolsüz ve tehlikeli bir şekilde kullandığı, başvuru 14 yaşında olduğu düşünüldüğünde polis memurunun gerçek bir tehlike altında kabul edilemeyeceği, olayın geçtiği dönemde silah kullanımı ile ilgili açık ve net kuralların benimsenmemiş olduğu ve başvurucuya karşı silah kullanılmasının gerekli kabul edilemeyeceği gerekçeleriyle 2. maddenin ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme ayrıca, polis memuru hakkında *de facto* olarak bir cezasızlık durumu sağlandığı gerekçesiyle AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi.

Diğer Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları

S. ve Marper v. Birleşik Krallık
(başvuru no. 30562/04 ve 30566/04)

AİHM Büyük Dairesi 4 Aralık 2008 tarihinde verdiği kararla bir suçla ilgili olarak kişilerden alınan parmak izi ve DNA gibi örneklerin, bu kişiler itham edildikleri suçtan beraat etse dahi kendi rızaları olmaksızın saklanması AİHS'nin 8. maddesinde yer alan özel yaşama saygı hakkının ihlali olduğuna karar verdi.

İlk başvuru olan S. 2001 yılında henüz 11 yaşında iken hırsızlığa teşebbüs suçundan yakalanmış, parmak izleri ve DNA örnekleri alınmış ve aynı yıl bu suçtan beraat etmiştir. İkinci başvuru ise yine 2001 yılında 38 yaşında iken partnerini taciz ettiği iddiasıyla yakalanmış, parmak izleri ve DNA örnekleri alınmış ve taraflar uzlaştığı için dava 2001 yılında düşmüştür. İki başvuru da, alınan örneklerin imha edilmesi için başvurmuş, ancak bu talepleri yürürlükte olan ve bu örneklerin herhangi bir zaman sınırlaması olmaksızın saklanması olanak tanıyan 1984 tarihli bir yasa gereğince reddedilmiştir.

AİHM, hücre örneklerinin bireylerin sağlıklarına ilişkin olanlar dâhil en hassas bilgiler ile bireylerin kendilerinin ve akrabalarının benzersiz genetik kodları da içerdiğini, hücre örneklerinde yer alan kişisel bilgilerin miktarı ve doğası göz önünde tutulduğunda tek başına bunların saklanması bile özel hayata saygı hakkına müdahale anlamına geleceğini belirtti.

Mahkeme'ye göre, bireyler arasında genetik akrabalığın tespitini sağlayan DNA örneklerinin saklanması tek başına söz konusu bireylerin özel yaşamına saygı hakkına müdahale anlamına gelecektir. DNA'lar tarafından etnik kökenle ilgili varsayımlara ulaşılması ihtimali dahi, bu örneklerin saklanması özel yaşama saygı hakkı bağlamında hassas ve tehlikeli hale getirmektedir.

Mahkeme'ye göre DNA ve hücre örneklerinin saklanması, içerdikleri bilgiler göz önünde tutulduğunda özel hayat üzerinde doğurdıkları etki bakımından parmak izlerinden çok daha fazla önem arz etmektedir. Ancak Mahkeme, parmak izlerinin de ilgili bireyler açısından benzersiz kişisel bilgiler içerdiğini ve bunların ilgili kişilerin rızası olmaksızın saklanması önemsiz olarak kabul edilemeyeceğini ve bu anlamda söz konusu bireylerin özel yaşamına müdahale anlamına geleceğini ekledi. Mahkeme, parmak izleri ve DNA bilgilerinin saklanması suçun önlenmesi gibi meşru bir amaç taşıdığını belirtti.

AİHM Birleşik Krallık hukukunda DNA, hücre örnekleri ve parmak izlerinin ceza soruşturması sona erdikten sonra dahi saklanabilmesine olanak veren açık yasal düzenlemeler olduğunu tespit etti. Mahkeme, bu bağlamda alınacak bu önlemler bağlamında açık ve ayrıntılı kuralları belirlenmesi ve asgari güvencelerin sağlanması gerektiğini belirtti. AİHM, iç hukukta kişisel verilerin AİHS'nin 8. maddesinde yer alan güvencelerle uyumlu bir şekilde kullanılması yönünde uygun önlemleri alınması gerektiğini belirtti.

Parmak izi ve DNA gibi kişisel verilerin korunmasında suçun önlenmesi gibi meşru bir amaçla birlikte, bireylerin ve toplumun çıkarları arasında bir denge kurulması gerektiğini ifade etti ve daha önce haklarında suç işledikleri şüphesi olan, fakat daha sonra suçsuz bulunan kişilerin parmak izi ve DNA gibi verilerinin saklanması demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini vurguladı.

AİHM, Avrupa Konseyi üyesi ülkeler içinde Birleşik Krallığın herhangi bir suçla ilgili olarak ve herhangi bir yastaki kişilerin parmak izi ve DNA bilgilerinin süresi belirsiz bir şekilde saklanabilmesine olanak tanıyan tek ülke olduğunu belirtti. Mahkeme, modern bilimsel tekniklerin ceza adaleti sisteminde özel hayatın korunması hakkına ölçsüz bir sınırlama getirecek

dikkatlice denge kurulmadan kullanılmasında halinde, AİHS'nin 8. maddesi ile getirilen korumanın kabul edilemeyecek biçimde zayıflayacağını ifade etti. AİHM, yaş, mahkûmiyet, süre, suç gibi herhangi bir ayırım yapılmaksızın bu şekilde bir saklanmanın öngörülemediğini, olayda başvurucular gibi herhangi bir suçlamadan mahkûm olmayan kişilerin gerçek suçlularla bir tutulamayacağını ve bunun bir damgalanma riskini beraberinde getireceğini, bu durumun özellikle çocuklar söz konusu olduğunda çocukların gelişimi ve topluma entegrasyonu açısından daha da önem kazanacağını ve çocukların verilerin saklanması zarar görmemelerinin sağlanması gerektiğini ifade etti. AİHM sonuç olarak toplumun çıkarları ile bireylerin çıkarları arasında adil bir denge kurulamadığını ve Birleşik Krallığın takdir yetkisi sınırını aştığını belirterek, somut durumda bireylerin kişisel verilerinin saklanması demokratik bir toplumda gerekli olarak kabul edilemeyeceğini ve özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin orantısız olarak kabul edilmesi gerektiğini belirterek 8. maddenin ihlal edildiğine hükmetti.

Ada Rossi ve Diğerleri v. İtalya

(başvuru no. 55185/08, 55483/08, 55516/08, 55519/08, 56010/08, 56278/08, 58420/08 ve 58424/08)

AİHM, *Ada Rossi ve Diğerleri v. İtalya* (başvuru no. 55185/08, 55483/08, 55516/08, 55519/08, 56010/08, 56278/08, 58420/08 ve 58424/08) davasında, yapılan sekiz ayrı başvuruyu birleştirerek başvuruyu kabul edilemez buldu. Başvuru, vasileri tarafından temsil edilen altı İtalyan vatandaşı, üyeleri ciddi oranda engelli olan kişilerin yakınları ve arkadaşları ve bu kişilere yardımcı olan doktorlar, psikologlar ve hukukçulardan oluşan altı dernek ve bir insan hakları örgütü tarafından yapılmıştı.

Başvuru, 1992 yılında geçirdiği trafik kazası sonucunda komaya ve daha sonra bitkisel hayata giren ve tüm bilişsel fonksiyonlarını kaybeden E.E.'nin vasisi olan babası tarafından yerel Mahkeme'ye yapılan, suni beslenme ve sıvı verme işleminin sonlanmasına dair yetki başvurusu ile ilgilidir. E.E.'nin babası kızının kişiliği ve kaza öncesinde ortaya koyduğu yaşamla ilgili görüşlerine dayanarak bu talebi ileri sürmüştür. Söz konusu başvuru 1999 ve 2003 yıllarında iki kez reddedilmişti. Yargıtay 2007 tarihli kararında, sürekli bir bitkisel hayat durumunun söz konusu olduğu ve hastanın tüm duyuları yerinde olsaydı tıbbi tedaviyi reddedeceğini ortaya koyan delillerin mevcudiyeti halinde, mahkemelerin suni beslenmenin sonlandırılmasına dair yetki verebileceklerini belirtmişti. Bu kararın ardından yapılan başvuru sonucunda bu kriterlere dayanarak Milano İstinaf Mahkemesi tarafından bu izin verilmiştir. Bu karar karşı Anayasa Mahkemesi'ne ve Yargıtay'a yapılan başvurular sonuçsuz kalmıştır.

Başvurucular Milano İstinaf Mahkemesi'nin E.E. hakkındaki kararının uygulanmasının kendileri üzerinde olumsuz etki doğuracağını belirterek AİHS'nin 2, 3 ve 6. maddelerinin ihlal edildiği gerekçesiyle AİHM'ye başvurmuştur.

AİHM kararında, ilke olarak doğrudan bir yasanın AİHS'yi ihlal ettiği gerekçesiyle başvuru yapılamayacağını, bu yasanın başvuru bakımından zarar doğuracak şekilde uygulanması gerektiğini, bireysel başvuru hakkının Sözleşme'nin potansiyel ihlalinin önlenmesi nedeniyle kullanılamayacağını, bu durumun ancak oldukça istisnai durumlarda söz konusu olabileceğini belirtti. Mahkeme, başvurucuların E. E. ile doğrudan bağları olmadığını, yerel mahkeme kararlarının kendilerini doğrudan etkilemediğini, söz konusu mahkeme kararının sadece taraflarını bağlayabileceğini ve bu nedenle başvurucuların iddia edilen ihlallerin doğrudan mağdurları olarak kabul edilemeyeceğini ifade etti. Mahkeme'ye göre bir kişinin mağdur statüsünün, sadece şüpheye veya tahmine dayanarak değil, ancak gerçekleşecek bir hakkın ihlalinden kişisel olarak etkilenme ihtimalini ortaya koyacak makul ve ikna edici delillerin varlığı halinde söz konusu olacağını belirtti. Mevcut davada başvurucuların bu gereklilikleri karşılamadığı ve yerel mahkeme kararının üçüncü kişiler açısından etki doğuracağı gerekçesiyle mağdur olarak kabul edilemeyeceğini ifade eden Mahkeme, bireysel başvurucular bakımından başvuruyu kabul edilemez buldu.

AİHM ayrıca, tüzel kişilerin örneğin üyelerinin çıkarlarını korumak için kurulduğunda ve doğrudan etkilendiği durumda mağdur statüsünü kazanmasının mümkün olabileceğini belirtti. AİHM, Milano İstinaf Mahkemesi'nin kararının tüzel kişi başvurucuların aktivitelerinde herhangi bir etkiye yol açacak ve amaçları doğrultusunda faaliyet göstermesini engelleyecek nitelikte olmadığı gerekçeleriyle, tüzel kişi başvurucuların AİHS'de yer alan hakların mağdurları olarak kabul edilemeyeceğini belirtti ve başvuruları kabul edilemez buldu.

Mahkeme, başvuruya konu olan yargılamanın üçüncü kişilerle ilgili olduğunu ve başvurucuların taraf olmadıklarını belirterek başvuruyu 6. madde bakımından da kabul edilemez buldu.

Doğru v. Fransa ve Kervancı v. Fransa

(başvuru no. 27058/05) ve (başvuru no. 31645/04)

AİHM 4 Aralık 2008 tarihinde yayınladığı *Doğru v. Fransa* (başvuru no. 27058/05) ve *Kervancı v. Fransa* (no. 31645/04) kararlarıyla, beden eğitimi ve spor derslerinde başörtülerini çıkarmayı reddettiler için okullarından atılan başvurucuların AİHS'nin 9. maddesinde korunan din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edilmediğine hükmetti.

1986 ve 1987 yıllarında doğan, Fransa vatandaşı ve Müslüman olan başvurucular, ortaokula başladıkları 1998 ve 1999 yıllarında beden eğitimi ve spor derslerine katılmış ve öğretmenlerce kendilerine birçok kez yapılan beden eğitimi derslerinde başörtüsü giyilmesinin uygun olmayacağına dair uyarılara rağmen dersler sırasında başörtülerini çıkarmayı reddetmişlerdir. Bu durumun ardından başvurucular, okul disiplin kurulları tarafından beden eğitimi ve spor derslerine aktif olarak katılmayarak gerekli özen görevini yerine getirmedikleri gerekçesiyle okuldan atılmışlardır. Bu karar 1999 yılı Mart ayında başvurucuların yaşadıkları Caen şehri Eğitim Müdürlüğü tarafından da onaylanmıştır. Başvurucuların aileleri tarafından yapılan başvuru üzerine Caen İdare Mahkemesi okuldan atılma kararını hukuka uygun bulmuştur. Mahkeme'nin bu kararı, Nantes İdari İstinaf Mahkemesi tarafından da başvurucuların dini inançlarını açıklama ve ortaya koyma özgürlüklerinin sınırlarının aşıldığı belirtilerek benimsenmiştir. Danıştay'a yapılan başvuru da benzer şekilde reddedilmiş ve okuldan atılma kararı kesinleşmiştir. Okuldan atılma kararına karşın başvurucular uzaktan eğitime devam etmişlerdir.

Başvurucular tarafından AİHM'ye yapılan başvuruda AİHS'nin 9. maddesinin ve 1 No'lu Ek Protokol'ün 2. maddesinde yer alan eğitim hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştü.

Mahkeme kararında, başvurucuların dini inançlarını ortaya koymalarına dair getirilen sınırlamanın devlet okullarında geçerli olan laiklik ilkesinin bir gereği olduğunu belirtti. Fransız hukukunda geçerli olan Danıştay kararları ve Eğitim Bakanlığının genelgelerine göre, okullarda dini sembollerin giyilmesi doğrudan laiklik ilkesinin ihlal etmemekle beraber, dini sembollerin hangi koşullar altında giyildiğinin ve bu durumun olası sonuçlarının da göz önünde tutulması gerektiği ifade edildi. Mahkeme, eski tarihli kararlarına gönderme yaparak, ulusal makamların çoğulculuk ilkesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı doğrultusunda öğrencilerin dini inançlarını okul içerisinde ortaya koymalarının, dikkat çekici bir hareket şeklinde bir baskı ve dışlama kaynağı haline gelmemesi gerektiğini belirtti.

Mahkeme, ulusal makamların başörtüsünün spor derslerinde giyilmesinin sağlık ve güvenlik gerekçeleriyle kabul edilemeyeceğine dair görüşlerinin makul olarak kabul edilebileceğini, başvurucuların başörtüsünü çıkarmayı reddetmeleri sonucunda öngörülen disiplin cezasının, iddia ettikleri gibi dini inançları nedeniyle değil, daha önce kendilerine açıkça açıklandığı üzere okul kurallarına uymadıkları gerekçesiyle verildiğini ifade etti. AİHM, cezaların ağırlığı ile ilgili olarak ise, bu durumun en iyi ulusal makamlarca değerlendirilebileceğini ve bu anlamda ulusal makamların takdir yetkisi dâhilinde olduğunu belirtti. Mahkeme sonuç olarak okuldan atılma cezasının orantısız olmadığını, başvurucuların uzaktan eğitimlerine devam edebildiklerini, başvurucuların din ve inanç özgürlüklerine, başkalarının hak ve özgürlüklerinin ve kamu düzeninin korunması noktasında sınırlama getirildiğini ve okuldan atılma kararının başvurucuların dini inançları yüzünden değil, bu nedenlerle alındığını ve din ve inanç özgürlüğüne getirilen sınırlamanın öngörülen amaç ile orantılı olduğunu belirterek, 9. maddenin ihlal edilmediğine karar verdi.

Leela Förderkreis e.V. ve Diğerleri v. Almanya

(başvuru no. 58911/00)

Alman hukukuna göre kayıtlı olan dini veya meditasyon gruplarından oluşan üç dernekten oluşan başvurucular tarafından yapılan başvuruda AİHM, 6. maddede yer alan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verirken, 9. maddede yer alan din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verdi.

Leela Förderkreis e.V., Wies Rajneesh Zentrum für spirituelle Therapie und Meditation e.V. ve Osho Uta Lotus Commune e.V. adını taşıyan dernekleri oluşturan gruplar 1960 ve 1970 yıllarda Almanya'da ortaya çıkmaya başlamışlardı. 1979 yılında Alman Hükümeti bu grupların potansiyel tehlikelerine karşı bir kampanya başlatmış, bu grupları "tarikât",

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

"gençlik tarikatları", "gençlik dinleri" ve "sapkın tarikatlar" olarak adlandırmış ve "yıkıcı", "düzmece dinler" oldukları ve "üyelerini yönlendirdikleri" gerekçeleriyle uyarılar yayınlamıştır. Başvurucular 1984 yılında bu olumsuz ifadelerin kullanılmaması amacıyla yargısal yollara başvurmuş, yerel mahkemenin bu talebi reddetmesinin ardından ise anayasal şikâyet yoluna başvurmuşlardır. 2002 yılında Federal Anayasa Mahkemesi "yıkıcı", "düzmece dinler" ve "üyelerini yönlendirdikleri" ifadelerinin kullanımını yasaklamış, ancak Hükümetin diğer ifadeleri kullanarak kamuoyunu bilgilendirebileceğini belirtmiştir.

Başvurucular yargılama süresinin uzunluğu gerekçesiyle AİHS'nin 6. maddesinin, Hükümetin dini konularda tarafsız kalmadığı gerekçesiyle 9. maddenin ve Sözleşme'nin diğer bazı maddelerinin de ihlal edildiğini öne sürmüşlerdir. Mahkeme kararında 11 yılı Federal Anayasa Mahkemesi önünde gerçekleşen toplam 18 yıl süren yargılamanın makul sürede yargılama hakkının ihlali olarak yorumladı ve 6. maddenin ihlal edildiğine hükmetti.

Mahkeme, 9. madde ile ilgili olarak ise, Hükümet tarafından yürütülen kampanya ile bir dini inancın açıklanmasına müdahale edildiğini, bu müdahalenin hukuken öngörülmüş olduğunu ve tarikatlar olarak bilinen grupların tehlikeleri hakkında bilgilendirmek gibi meşru bir amaç taşıdığını belirtti. Söz konusu kampanyanın bu yeni dinlerin dini inançlarını açıklama haklarına bir sınırlama getirmediğini ifade eden Mahkeme, kampanya sırasında kullanılan ifadelerin ayrımsız bir şekilde tüm temel dinler dışındaki dinleri kapsadığını, demokratik bir devlette kamu yararı için söz konusu olabileceğini ve öngörülen amaçla orantısız olmadığını belirterek 9. maddenin ihlal edilmediğine karar verdi.

K.U. v. Finlandiya
(başvuru no. 2872/02)

AİHM, 2 Aralık 2008 tarihinde açıkladığı kararı ile başvuru çocuğun resminin cinsellikle ilgili bir internet sitesinde yayınlanması ile ilgili olarak Finlandiya'nın AİHS'nin 8. maddesinde yer alan özel yaşama saygı hakkını ihlal ettiğine karar verdi.

1986 yılında doğmuş olan başvuru çocuğunun resmi, 12 yaşında iken haberi olmaksızın cinsellik içeren fotoğraflara yer veren bir internet sitesi tarafından 1999 yılında yayınlanmıştır. Resmi ile birlikte başvuru çocuğunun doğum tarihi ve fiziksel özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiş ve ayrıca kendi yaşında bir erkekle beraber olmak istediği belirtilmiştir.

Başvuru çocuğunun bu olaydan bir kişi tarafından kendisine buluşma teklifi geldiğinde haberi olmamıştır. Başvuru çocuğunun babası tarafından polise başvurulmuş ve internet sitesinde resmi ve bilgileri yayınlayan kişinin tespiti istenmiştir. İnternet sağlayıcısı şirket ise Finlandiya hukukuna dayanarak iletişimin gizliliği gerekçesiyle bilgi vermeyi reddetmiştir. Olayın gerçekleştiği yılda Finlandiya hukukunda yargı organlarının veya polis internet sağlayıcısından söz konusu resmi yayınlayan kişinin tespitini talep etme yetkisi bulunmamaktaydı. 2001 tarihinde Helsinki Bölge Mahkemesi ve daha sonra İstinaf Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme tarafından da benzer bir talep reddedilmiştir.

AİHM kararında, söz konusu olayda başvuru çocuğunun pedofili amacıyla bir hedef haline getirildiğini, buna karşı ceza hukuku alanında etkili bir caydırıcılık içeren bir cevap verilmesi gerektiğini ve bunun da yeterli inceleme ve soruşturma ile desteklenmesi gerektiğini belirtti. Mahkeme ayrıca çocuklar gibi mağdur olma potansiyeli taşıyan grupların bu şekilde özel hayatlarına müdahale olduğu durumlarda devlet tarafından özel olarak korunması gerektiğini ifade etti. Olayın yaşandığı 1999 yılında internetin suçla ilgili amaçlar doğrultusunda kullanılabilirliğinin herkes tarafından bilindiğini, son on yılda yaygın bir sorun olarak çocukların cinsel istismarının da bilinen bir sorun olduğunu ve Finlandiya'nın cinsel istismar mağduru olma riski taşıyan çocukların korunması için bir sistemin hayat geçirilmesi noktasında fırsatı olmadığını söyleyemeyeceğini, ilerleyen zamanlarda buna benzer bir düzenlemenin de getirilmiş olduğunu belirterek, başvuru çocuğunun özel yaşamına saygı hakkının korunması yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verdi.

Mann Singh v. Fransa
(başvuru no. 24479/07)

AİHM, 27 Kasım 2008 tarihinde açıkladığı kararında, başvuruyu kabul edilemez buldu. 1956 doğumlu olan ve Fransız vatandaşı olan başvuru çocuğu, ehliyet almak için başvurmuş, ancak bu başvurusu türbanlı resmi yüzünden reddedilmiştir. Sih inancına sahip olan başvuru çocuğunun başı açık olarak bir fotoğrafını vermemesi nedeniyle kendisine ehliyet verilmemesi üzerine yaptığı başvuru, geçmişte Türkiye ile ilgili olarak verilen *Leyla Şahin v. Türkiye* (başvuru no. 44774/98) ve *Karaduman v. Türkiye*, (başvuru no. 16278/90) kararlarına da atıf yapılarak Mahkeme tarafından kabul edilemez bulundu.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

Anayasa Mahkemesi, 22 Ekim 2008 tarihli ve 27032 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2008/16 Esas, 2008/116 Karar sayılı ve 5 Haziran 2008 tarihli kararı ile Anayasa'nın 10. ve 42. maddelerinde yapılan değişiklikleri Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti.

5 Haziran 2008 tarihinde karara bağlanan başvuru, TBMM üyesi 110 milletvekili tarafından yapılmıştı. Başvuruda 9 Şubat 2008 günlü, 5735 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un, 1. ve 2. maddelerinin Anayasa'nın değiştirilemez hükümlerini değiştirdiği gerekçesiyle değişikliklerin yok hükmünde sayılması, kabul edilmediği takdirde, "teklif edilemezlik" kuralı nedeniyle teklif çoğunluğu koşulu yerine getirmemiş sayılması, dolayısıyla Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrasına dayanılarak iptaline karar verilmesi istenmişti.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un, dava konusu 1. maddesi ile Anayasa'nın 10. maddesinin dördüncü fıkrasına, "bütün işlemlerinde" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi; 2. maddesi ile de, 42. maddesinde, altıncı fıkradan sonra gelmek üzere "Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yükseköğretim hakkını

kullanmaktan mahrum edilemez. Bu hakkın kullanımının sınırları kanunla belirlenir" biçiminde yedinci fıkraya eklenmişti.

Mahkeme, öncelikle yokluğun saptanması istemini inceledi ve TBMM üyelerinin üçte birinden fazla sayıda Milletvekilinin imzasıyla teklif edilen ve 9 Şubat 2008 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilmek üzere yasalaşan 5735 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un TBMM'nin Anayasa'yı değiştirme yetkisi kapsamında olduğunu, dava konusu Kanun'un Cumhurbaşkanı'nca 23 Şubat 2008 günlü Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiğini belirterek Kanun'un yokluğunun saptanması istemini reddetti.

Yoklukla ilgili talebi karar bağlayan Mahkeme ardından asli kurucu-tali kurucu iktidar kavramlarını tanımlayarak, Anayasa'nın 6. maddesi doğrultusunda kurulu bir organ olarak yasama organı tarafından sistem dışı yetki kullanımının hukuksal açıdan geçerli olmayacağını ifade etti. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın belli maddelerinin değiştirilemeyeceğini öngören kurala ilişkin olarak geçmişte verdiği 16.6.1970 günlü ve E. 1970/1, K. 1970/31 sayılı, 13.4.1971 günlü ve E. 1971/41, K. 1971/37 sayılı, 15.4.1975 günlü ve

E. 1973/19, K. 1975/87 sayılı, 23.3.1976 günlü ve E. 1975/167, K. 1976/19 sayılı, 12.10.1976 tarih ve E. 1976/38, K. 1976/46 sayılı, 27.1.1977 günlü ve E. 1976/43, K. 1977/4 sayılı ve son olarak 27.9.1977 günlü ve E. 1977/82, K. 1977/117 sayılı kararlarında da belirttiği gibi, Anayasa'da Cumhuriyetin temel niteliklerini belirleyen 2. maddesini değiştirecek derecede etkili olacak bir değişikliğin yapılamayacağını,

aksi takdirde değişiklikten sonraki yeni düzen önceki Anayasa'da tanımlanan biçimde işleyemeyeceğini, bu gibi sonuçların önlenmesi için çağdaş Anayasaların kendilerini böyle değişikliklere karşı koruyan ve güvence altına alan hükümleri ve kuruluşları birlikte getirme yolunu seçtiklerini ifade etti.

Mahkeme, Anayasa'nın 175. maddesine göre Anayasa'yı değiştirme yetkisinin TBMM'ne tanındığını ve bu yetkinin Anayasa'nın öngördüğü yöntemlerle ve Anayasa'ya uygun olarak kullanılması gerektiğini belirtti. Anayasa'nın 4. maddesinde ilk üç madde hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez denilerek, 175. maddede belirlenen yetkinin kullanılacağı, kullanılsa dahi hukuken geçerli olamayacağı alanların açıkça belirlendiği ifade edildi.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 148. maddesinde öngörülen teklif ve oylama çoğunluğuna uyulmaksızın gerçekleştirilecek bir Anayasa değişikliğinin hukuken geçerli olamayacağını, değiştirilmesi teklif edilemeyecek bir Anayasa kuralına yönelik değişiklik teklifi yasama organının yetkisi kapsamında bulunmadığından, yetkisiz olduğu bir alanda yasama faaliyetine hukuksal geçerlilik tanınmanın da mümkün olamayacağını vurguladı.

Anayasa değişikliklerinin Anayasa normlarının bütünlüğünden doğan ve Anayasa'nın ilk üç maddesinde somutlaşan temel tercihe uygun olması gerektiğini belirten Mahkeme, Anayasa'nın yetki normu olan 175. maddesinin, bu yetkinin sınırını çizen 4. maddesinin ve bu sınırların dışına taşan yetki kullanımının hukuksal müeyyidesini belirleme yetkisini öngören 148. maddesinin birlikte değerlendirilmesinin zorunlu olduğunu ifade etti.

Mahkeme, Anayasa'nın 175. maddesine göre kullanılacak Anayasa'yı değiştirme yetkisinin, hukuksal geçerlilik ve etkinlik kazanabilmesi için Anayasa'nın 4. maddesinde teklif edilemez olarak belirlenen hükümlere ilişkin olmaması gerektiğini, teklif ve oylama çoğunluğuna uyularak ve nihayetinde ivedi görüşme yasağı ihlal edilmeden kullanılması gerektiğini belirtti. Mahkeme, Anayasa'nın 4. maddesi dâhil olmak üzere her bir maddede yapılacak değişikliklerin siyasal düzende değişikliklere ve kurucu iktidarın yarattığı anayasal düzende dönüşümlere yol açması mümkün olduğundan hareketle, Anayasa'nın diğer maddelerinde yapılacak değişikliklerle Anayasa'nın 4. maddesinin yasama organı için çizdiği sınırların aşılma olasılığının göz ardı edilemeyeceğini vurguladı. Anayasa Mahkemesi, belirtilen noktaları göz önünde tutarak, Anayasa değişikliklerinin Cumhuriyetin Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen niteliklerine aykırı olup olmadığını denetleyebileceğini, aykırı olduğuna karar vermesi halinde bu hükümleri Anayasa'nın 4. maddesindeki değiştirme yasağına aykırılık nedeniyle iptal edebileceğini ifade etti.

Anayasa değişikliklerini denetleme yolunu açan Mahkeme ardından, Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan laiklik ilkesini tanımladı ve Anayasa'nın laiklikle ilgili diğer maddelerini belirtti. Mahkeme yasanın gerekçesinde, getirilen düzenlemenin amacının, "tüm idare makamları gibi üniversitelerin de, yüksek öğretim hizmeti sunarlarken dil, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep, giyim, kuşam ve benzeri sebeplerle bu hizmetten yararlanan kişilerin arasında ayrımcılık yapmasını olanaksızlaştırmak" olarak ifade edildiğini ve temel hedefin, bir kamu hizmeti niteliği bulunan yükseköğretim hakkını kullananlar yönünden dini amaçlı örtünme serbestisi tanınması olduğunu belirtti.

Anayasa Mahkemesi, konuya kıyafet açısından bakıldığında, bu hüküm karşısında Devlet organları ve idare makamlarının, yüksek öğrenim hakkından yararlanan bireyler bakımından bu hakkın kullanımına hiçbir sınırlama getiremeyeceklerinin anlaşıldığını, yasa ile açıkça yasaklanmadıkça yüksek öğretimde kıyafetin herhangi bir ölçüye tabi tutulmaksızın serbest bırakıldığını, yüksek öğrenim hakkını kullananlara bu kıyafetleri taşımaktan dolayı herhangi bir yaptırım uygulanamayacağını ortaya çıktığını, bireysel bir tercih ve özgürlük kullanımı olsa da,

kullanılan dinsel simgenin tüm öğrencilerin bulunmak zorunda olduğu dersliklerde veya laboratuvar ortamlarında, farklı yaşam tercihlerine, siyasal görüşlere veya inançlara sahip insanlar üzerinde bir baskı aracına dönüşmesi olasılığının bulunduğunu, bu olasılığın ortaya çıkması durumunda taşınan dinsel simgenin başkalarının üzerinde yaratacağı baskı ve olası eğitim aksamaları ile kamu düzeninin bozulması karşısında, üniversite yönetimlerinin ve kamu kurumlarının müdahalesine olanak verilmemesinin, herkesin eşit şekilde eğitim hakkından yararlanmasını engelleyebileceğini ifade etti.

Mahkeme, Anayasa'nın 42. maddesinde yer alan "kanunda açıkça yazılı haller" in ne olduğu ve ne zaman geçerlilik kazanacağı hususunun, yasa koyucunun aktif bir yasama tasarrufuyla anlaşılabilirliğini, Anayasal düzende yasa koyucuyu yasal düzenlemeye zorlayıcı bir hukuksal yaptırım mekanizması bulunmadığını ve başkalarının özgürlükleri ve kamu düzenini koruyucu yasal önlemlerin alınmasının yasa koyucunun takdirine kalacağını, yasa koyucunun temel siyasal karar mekanizması olduğu ve ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun belirli bir dine mensup olduğu dikkate alındığında, bu takdirin dinsel özgürlüklerin sınırlandırılmasında kullanılmasının güçlüğünün açık olduğu belirtildi.

Mahkeme, Anayasa kuralları değiştirilirken, çoğunluk inancının dışında kalan insanların temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasının yasa koyucunun takdirine bırakılmamasının, kayıtlar ve güvence mekanizmalarının doğrudan Anayasa'da yer almasının gerekliliğini vurguladı. Üniversitelerde başörtüsü ile eğitim konusu ile ilgili olarak geçmiş tarihli kararlarına da gönderme yapan Mahkeme, bunun yanında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Leyla Şahin v. Türkiye*, *Dahlab v. İsviçre* ve *Refah Partisi v. Türkiye* kararlarına da atıf yaptı.

Mahkeme, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları gözetildiğinde, Anayasa'nın 10. ve 42. maddelerinde yapılan düzenlemenin, yöntem bakımından dinin siyasete alet edilmesi niteliğindedir, içerik yönünden de başkalarının haklarını ihlale ve kamu düzeninin bozulmasına yol açması nedenleriyle laiklik ilkesine açıkça aykırı olduğu sonucuna vardı. Mahkeme, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini dolaylı bir biçimde değiştiren ve işlevsizleştiren bu düzenlemenin Anayasa'nın 4. maddesinde ifade edilen değiştirme ve değişiklik teklif etme yasağına aykırı olduğuna, Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen teklif çoğunluğunun yerine getirilmiş olduğu kabul edilemeyeceğine ve bu nedenle dava konusu Kanun'un 1. ve 2. maddelerinin Anayasa'nın 2, 4. ve 148. maddelerine aykırı olduğuna karar verdi ve iptal etti.

Anayasa Mahkemesi, 26 Kasım 2008 tarihli ve 27066 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/156 Esas, 2008/125 Karar sayılı ve 19 Haziran 2008 tarihli kararı ile 1475 sayılı İş Kanunu'nun 14. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "... kadının evlendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde kendi arzusu ile sona erdirmesi ..." bölümünün, Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı olmadığına karar verdi.

İzmir 6. İş Mahkemesi tarafından itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi önüne gelen davada evlenme nedeniyle iş sözleşmesini feshederek işten ayrılan kadın işçinin kıdem tazminatı istemiyle açtığı davada, kural Anayasa'ya aykırı bulunmadı. Yerel Mahkeme itirazında, kıdem tazminatı açısından kadın ve erkek arasında eşitsizlik yaratıldığını belirterek, bu durumun Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmüştü. İtiraz konusu kuralda, kadın işçinin evlendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde kendi isteği ile hizmet akdini sona erdirmesi halinde kıdem tazminatına hak kazanacağı öngörülmektedir.

Mahkeme, daha önceki çok sayıda kararında da vurguladığı üzere Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitliğin, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmediğini, durum ve konumlarındaki özelliklerin kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerekli kılabileceğini, kadının

toplum ve aile yaşamında üstlendiği sorumluluk, görev ve paylaşım gibi toplumsal gerçeklerin kadın çalışanlar yararına değişik kural ve uygulamaları gerekli kılabileceğini, bu nedenlerle kadın çalışanların durum ve konumlarındaki özellikler gözetilerek getirilmiş bulunan kuralın Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmadığını ifade etti.

Bu görüşüne Türkiye'nin de taraf olduğu bir dizi uluslararası sözleşmede yer verildiğini belirten Mahkeme, "Aile hukuku" öğretisinde de zorunluluklar ve toplumsal gerçekler karşısında kadının korunması, aile bağlarının güçlendirilmesi, evlilik birliğinde düzen ve uyum sağlanması gerekliliği gibi hususlarda yaygın görüşlerin bulunduğu, kimi sosyal gerçeklerin doğurduğu zorunluluktan kaynaklanan ve aile birliği içerisinde yüklenen görevlerin boyut ve önemi gözetilerek evlenmesi nedeniyle hizmet akdini kendi arzusu ile sona erdiren kadın çalışanı ve aile birliğini korumaya yönelik düzenlemenin, Anayasa'nın diğer maddelerine de aykırı olmadığını belirtti.

Anayasa Mahkemesi, 19 Kasım 2008 tarihli ve 27059 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/101 Esas, 2008/126 Karar sayılı ve 19 Haziran 2008 tarihli kararı ile 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30. ve 101. maddelerinin Anayasa'nın 2, 18, 50 ve 61. maddelerine aykırı olmadığına karar verdi.

Kocaeli İdare Mahkemesi tarafından itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi önüne gelen davada özürü ve eski hükümlü çalıştırmamaktan dolayı verilen idari para cezası Anayasa'ya aykırı bulunmadı. Yerel Mahkeme itirazında, 4857 sayılı Kanun'un 30. maddesinde özürü ve eski hükümlü çalıştırma yükümlülüğünün, 101. maddesinde ise bu yükümlülüğe uymama durumunda uygulanacak yaptırımın öngörülmesinin,

Anayasa'nın 2. maddesindeki sosyal devlet ilkesine; özel teşebbüsün sözleşme serbestisinin elinden alınarak, iş yerinde verimli olamayacak özürsüz ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu getirilmesinin Anayasa'nın 48. maddesine; kişinin istemediği birisiyle çalışmak zorunda bırakılarak maaş ödeme yükümlülüğü öngörülmesinin dolaylı olarak angarya niteliğinde olması nedeniyle Anayasa'nın 18. maddesine; Anayasa'nın 61. maddesiyle Devlete verilen özürsüz ve eski hükümlülerin korunması, rehabilitasyonu, topluma kazandırılması, istihdamı ve insan onuruna yakışır bir hayat seviyesine kavuşturulması ödevinin, amacı karlılık olan özel teşebbüse orantısız bir şekilde yüklenmesinin Anayasa'nın 61. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmüştü.

Anayasa Mahkemesi daha önceki birçok kez belirttiği gibi, Anayasa'nın 2. maddesinde nitelikleri belirtilen sosyal hukuk devletinin, insan haklarına dayanan, kişilerin huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi hak ve özgürlükleriyle kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen, çalışma hayatını geliştirmek ve ekonomik önlemler olarak çalışanlarını koruyan, onların insan onuruna uygun hayat sürdürmelerini sağlayan, milli gelirin adalete uygun biçimde dağıtılması için gereken önlemleri alan, sosyal güvenlik hakkını yaşama geçirebilen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve toplumsal dengeleri gözeten devlet olduğunu ifade etti.

Kararda özürsüz ve eski hükümlü çalıştırma yükümlülüğünün, ruhsal veya fiziksel açıdan yetersizliği nedeniyle yahut işlemiş olduğu bir suç dolayısıyla aldığı cezadan dolayı iş bulma imkânını önemli ölçüde yitiren kişileri koruma düşüncesine dayandığını ve bu kuralın, özürsüz bakımından Anayasa'nın 50. maddesinin bir gereği olduğu belirtildi. Kuralla getirilen yükümlülükle, özürsüz ve eski hükümlü olmalarından dolayı çalışma hayatında dezavantajlı konumda olan kişilerin çalışma hayatına kazandırılarak insan onuruna yakışır hayat sürmelerini sağlamak amaçladığından Anayasa'nın 2. maddesindeki sosyal devlet ilkesinin bir sonucu olduğu belirtildi.

Mahkeme, Anayasa'nın 61. maddesinin gerekçesinde, "Devlet, sakatların çalıştırılmasını sağlamak, bazı vergi muafiyetleri getirmek, sakatların rehabilitasyonu için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür" denilerek Devlete özürsüzlerin "çalıştırılmasını sağlamak"; 48. maddesinin ikinci fıkrasındaki "Devlet, özel teşebbüslerin ... ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, ... sağlayacak tedbirleri alır." hükmüyle de Devlete özel teşebbüslerin "sosyal amaçlara uygun yürümesini" temin etmek için tedbir alma yükümlülüğü verildiğini belirtti. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 61. ve 48. maddelerindeki Devlete verilen söz konusu

yükümlülüklerin birlikte değerlendirildiğinde, özel ve kamu ayırımı yapılmaksızın özürsüz ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu öngörülen kuralın, sosyal amaçları gözetmediği ve sosyal devlet ilkesinin bir sonucu olduğu, ayrıca kuralda özel kesim açısından bir ölçüsüzlükten de söz edilemeyeceği görüşüne vardı ve kuralın, Anayasa'nın 2, 48, 50 ve 61. maddelerine aykırı olmadığını belirtti.

Anayasa Mahkemesi, İş Kanunu'nun, özel ve kamu ayırımı yapılmaksızın 30. maddedeki hükümlere aykırı olarak özürsüz ve eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her özürsüz ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için idari para cezası verilmesi öngören 101. maddesi ile ilgili olarak da hangi eylemlerin idari para cezasını, hangilerinin adli para cezası ya da hapis cezasını gerektirdiği ve bu cezaların miktarı konusunda yasa koyucunun Anayasa'nın genel ve özel kuralları çerçevesinde takdir hakkı bulunduğu ve Anayasa'ya uygun olarak özürsüz ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğunu öngören 30. maddenin işlerliğinin sağlanması için buna aykırı bir davranışa idari para cezası öngörülmesinin yasa koyucunun takdir hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtti ve kuralı Anayasa'nın 2., 48. ve 61. maddelerine aykırı bulmadı.

Anayasa Mahkemesi, 13 Kasım 2008 tarihli ve 27053 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2008/66 Esas, 2008/131 Karar sayılı ve 22 Temmuz 2008 tarihli kararı ile 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 132. maddesinin onüçüncü fıkrasının Anayasa'nın 13. ve 23. maddelerine aykırı olduğuna karar verdi.

Danıştay 13. Dairesi tarafından itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi önüne gelen davada, yurt dışına çıkış yasağının iptali istemiyle açılan dava sonucu verilen İdare Mahkemesi kararının temyizi üzerine bakılmakta olan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varılmıştı.

Anayasa Mahkemesi kararında Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve özgürlüklerin, özlere dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak yasayla sınırlanabileceğini ve bu sınırlamaların Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağını belirtti.

Mahkeme, yurt dışına çıkma özgürlüğünün sadece Anayasa'nın 23. maddesinde sayılan özel sınırlama nedenlerine bağlı olarak sınırlandırılabilceğini, maddede yurt dışına çıkma yasağıyla ilgili sınırlama nedenlerinin vatandaşlık ödevi ve ceza soruşturması veya kovuşturması olarak gösterildiğini, Anayasa'da sınırlama nedenlerinin sayılarak belirlenmiş olmasının, yasa koyucunun bunlar dışında kalan bir nedenle yurt dışına çıkma özgürlüğünün sınırlanması sonucunu doğuracak düzenlemeler yapamayacağını gösterdiğini ifade etti.

Mahkeme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen sınırlama nedenlerine dayandırılmayan iptali istenen kuralla, vatandaşlık ödevi kapsamında olmayan kamu

alacaklarının tahsili amacıyla borçlular hakkında yurt dışına çıkış yasağı konulmasının, Anayasa'nın 23. maddesinin güvence altına aldığı seyahat özgürlüğü alanına yapılan açık bir müdahale niteliğinde olduğunu belirtti ve söz konusu düzenlemeyi Anayasa'nın 13 ve 23. maddelerine aykırı bularak iptal etti.

Anayasa Mahkemesi, 23 Aralık 2008 tarihli ve 27089 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2005/43 Esas, 2008/143 Karar sayılı ve 18 Eylül 2008 tarihli kararı ile 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 17. maddesinin birinci fıkrasını Anayasa'ya aykırı bulunmadı.

Yol denetimi sırasında kaçak menşeli faturasız ve belgesiz eşya ile yakalanan ve yapılan önödeme itarına uymayan sanık hakkında açılan kamu davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Gürpınar Asliye Ceza Mahkemesi, kuralın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştu. Başvuru kararında, 4926 sayılı Kanun'un 16. maddesinde belirtilen mülki amirler, gümrük muhafaza amir ve memurları, Emniyet, Jandarma, Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı personelin, hâkim kararı olmaksızın ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yetkili merciin emri olmaksızın kişilerin üstünü, özel kâğıtlarını ve eşyalarını aramalarına olanak sağlayan 17. maddenin birinci fıkrası hükmünün Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüştü.

Anayasa Mahkemesi kararında, hukuk devletinde, Anayasa'da belirtilen kurallara ve hukukun evrensel ilkelerine bağlı kalmak ve ceza muhakemesinin gayesine uygun olmak koşulu ile suç önlenmesi, suç delillerinin elde edilmesi veya suçluların yakalanması amacıyla yapılacak aramaların icrasının nasıl ve kim tarafından yerine getirileceği konusunun yasa koyucunun takdir yetkisi içinde kabul edilmesi gerektiği belirtildi.

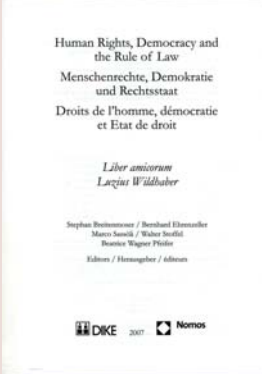
Mahkeme, Anayasa'nın 20. maddesi ile özel hayatın gizliliği ve korunmasının güvence altına alındığını, maddenin birinci fıkrasında herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu ve özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağını belirtildiğini, ikinci fıkrasında ise özel hayatın gizliliğine ilişkin hakkın sınırlandırılma koşulları belirtildiğini ve hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri olmadıkça kişilerin üzerlerinin ve eşyalarının aranmayacağını güvence altına alındığını belirtti.

İtiraz konusu kuralın, 4926 sayılı Kanun'un suç saydığı fiilleri önleme, izleme ve soruşturmakla görevli olan mülki amirlerin, gümrük ve gümrük muhafaza amir ve memurlarının, Emniyet, Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı personelin, Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda düzenlenen aramaları yapmaya da yetkili olduklarını içeren bir kural olup, arama kararının dayanağını oluşturmadığını belirten Mahkeme, suçun önlenmesi, suçluların yakalanması veya suç delillerinin elde edilmesi amacıyla yapılacak aramalarda, aramanın icrasının uzmanlık ve tecrübe gerektirdiğini, özellikle kaçakçılık suçlarında yapılacak aramaların Kanun'un 16. maddesinde belirtilen ve bu konuda gerekli eğitimi almış, bilgi ve tecrübeye sahip kolluk güçlerinde yerine getirilmesine ilişkin yetkiyi içeren kuralın Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmadığını ve Anayasa'nın 2. ve 20. maddelerine bir aykırılık bulunmadığını ifade etti.

Stephan Breitenmoser, Bernhard Ehrenzeller, Marco Sassòli, Walter Stoffel, Beatrice Wagner Pfeifer (derleyenler), Human Rights, Democracy and the Rule of Law / Menschenrechte, Demokratie und Rechtsstaat / Droits de l'homme, démocratie et Etat de droit – Liber amicorum Luzius Wildhaber, 2007, XXXVI+1650 s. Dike Verlag, Zürich / St. Gallen, ISBN 978-3-03751-002-5; Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, ISBN 978-3-8329-2646-5

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 1998 yılında, yeni yapısı içinde faaliyete devam etmeye başladığı dönemin ilk Mahkeme Başkanı olarak 2007 yılı başına kadar bu görevi sürdüren Profesör Luzius Wildhaber'e adanmış bu armağan kitap, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde, Wildhaber'in öğrencileri, asistanları, meslektaşları ve dostlarının katkılarından oluşuyor. Luzius Wildhaber, İsviçreli tanınmış bir hukukçudur; kendisi kariyerini sadece bu ülkeyle ve hatta Avrupa kıtasıyla sınırlı tutmamış bir hukukçudur. Belki bu bile, onun sıradışılığına sezme için yeterli olabilir. Profesör Wildhaber, 2007 Aralık ayında, İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin daveti üzerine, 15 günlük bir seminer programını yürütmüş; Bilgi'den ve diğer üniversitelerden bu programa katılan öğrencilerle, Avrupa insan haklarını koruma sisteminin inceliklerini, davaları ve Mahkeme içtihadını, sadece hukuk usulüyle sınırlı olmayan bir derinlikte katılımcılarla tartışmış ve paylaşmıştı.

Tahmin edileceği gibi, bu armağan kitapta yer verilen katkıların büyük kısmı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sistemiyle ilgilidir. Ancak kitabın başlığı, kapsamını da daha iyi belirliyor. Zira bu katkıların büyük bir kısmı 'insan hakları'na ilişkin konularda; ancak diğerleri iki başlık altında toplanmış: 'Demokrasi' ve 'hukukun üstünlüğü'. Bu tasarım, sadece bir editöryal tercihin ürünü değil; fakat Wildhaber'in kendi hukuki bakış açısını da bir yansıması niteliğinde. Kitabı yayıma hazırlayanların Önsöz'de vurguladığı üzere, bir Anayasa Hukuku, İdare Hukuku ve Uluslararası Hukuk Profesörü olan Wildhaber, hukuki sorunlara yaklaşımında da, kitaba adını veren bu üç temel alanın bileşkesini ön planda tutmuştur. Öte yandan, bu üç inceleme alanı ve değerlendirme açısı, aynı zamanda, Avrupa Konseyi Statüsü'nün, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın dibacesindeki ilkelerin de, adeta birer hatırlatması niteliğindedir.

Bu armağan kitapta yer verilen tüm katkılar hakkında bir bilgi vermek mümkün değil, fakat bazılarını kısaca anmak isterim. Örneğin, Thomas Buergenthal'in Uluslararası Adalet Divanı, insan hakları ve devletin ülkedeki yetkisi; Pieter van Dijk'in, Venedik Komisyonu ve AİHS'nin *Ratione Personae* yetkisi; Jochen Abr. Frowen'in, AİHM kararlarının bağlayıcı gücü ve sınırları; Peter Jambrek'in, Yargıç Wildhaber'in insan onuruna saygı ilkesine dair mütalaaları; Didier Pfirter'in, Kıbrıs - AİHS'nin uygulanabilirlik koşulları altında bir Birleşmiş Milletler barış çabası; Aharon Barak'ın, bir demokraside yargıcın rolü; Robert Badinter'in, Avrupa adaleti; Peter Böckli'nin, *corporate governance* (kurumsal yönetim) kavramının, son tahlilde, *political governance* (siyasi yönetim) kavramıyla bağının tartışılması; Armand de Mestral'in, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının, *Acquis Communautaire*'nin uygulanmaması karşısındaki mevcut durumu; W. Michael Reisman ve Mahnoush H. Arsanjani'nin, bir antlaşmayı imzalamanın değeri konularındaki makaleleri bunlar arasında anılabilir. -T.T.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 23. Dönem 1. ve 2. Yasama Yılı Faaliyet Raporu (4 Ağustos 2007 – 30 Eylül 2008), TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yayınları, TBMM Basımevi Müdürlüğü, 2009, 347 s. ISBN 978-975-8805-04-4

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 1990'ların başlarında kuruldu ve yakında 20. kuruluş yıldönümünü idrak edecek. Ancak, o tarihten bugüne, Komisyon'un faaliyetlerinin daha etkili olması gerektiği yolundaki eleştirilere karşı, Komisyon'un kuruluş kanununun çizdiği çerçevede içinde hareket edilmek durumunda olması, bir yanıt olarak ortaya konuldu. Fakat Komisyon,

Başkan ve üyelerinin çalışma tavrına bağlı olarak, bazen kendisinden beklenenden daha etkin ya da bunun tam aksi, oldukça edilgen bir profil de çizdi. Bu durum, uluslararası insan hakları standartları ve onların ulusal hukuk düzeni içindeki izdüşümü olması gereken hukuki düzenlemelerin yorumu konusunda dahi, Komisyon üyeleri arasında tam bir uyumun sağlanamadığının basına yansımaya daha da pekişti.

Son yasama döneminde, Komisyon'un yetkisini arttırmaya yönelik bir kanun teklifi, yine Komisyon üyelerince hazırlanmış ve Meclis Başkanlığı'na sunulmuştur. Bu sayede, Komisyon'un, Meclis'teki yasama sürecine dahil olabileceği, yeni bir yetki ve görev paylaşımının gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu girişimin nasıl bir sonuç vereceği zaman içinde görülecektir.

Komisyon'un, 4 Ağustos 2007 – 30 Eylül 2008 tarihleri arasındaki, 23. Dönem, 1. ve 2. Yasama Yıllarına ait çalışmalarının dökümünü içeren bu Faaliyet Raporu beş bölüme ayrılmış ve yayının sonunda bazı "Ekler"e de yer verilmiş. Raporun bölüm başlıkları, Komisyon hakkında temel bilgiler, Komisyon çalışmaları, Komisyon'a yapılan başvurular, Komisyon raporları ve Komisyon üyelerince, insan haklarına ilişkin konularda verilen kanun teklifleri ve önerileri kapsamaktadır.

"Ekler" başlığı altında Komisyon faaliyetlerine ilişkin ve önceki bölümlerde temas edilen konularda metinler yer almaktadır. Bunların bir kısmı kanun ve kanun teklifleriyle ilgilidir: Örneğin, Komisyon'un kuruluş kanunu, son yasama döneminde verilen "İnsan Hakları Komisyonu Kanunu Teklifi", "5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılması Hakkında Komisyon Raporu". Diğerleri ise, Komisyon tarafından hazırlanan inceleme raporlarıdır. Bu raporların ilgili olduğu konular kısaca şöyle sıralanabilir: "Beştaş katliamı", "Amasya'da iki okulda ve bir pansiyonda dini baskı yapıldığı iddiaları", "İstanbul'da bir lisede bir öğrencinin mezhebi nedeniyle ayrımcılığa uğradığı ve aşağılandığı iddiaları", "Almanya'da 10-16 Şubat tarihlerinde yapılan ziyaret", "Tuzla Tersaneler Bölgesinde işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin yetersizliği ile ilgili iddialar", "Kalecik Açık Ceza İnfaz Kurumu" incelemesi, "İstanbul Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü kaçak göçmenler Barınağı"nda inceleme, "Tekirdağ 1 ve 2 No.lu Ceza İnfaz Kurumları ve Edirne F Tipi Ceza İnfaz Kurumu" incelemeleri, "Sincan 1 No.lu ve Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları" incelemeleri, "Hollanda ziyareti (16-21 Haziran 2008)" ve sonucunu olarak, "Fırat (Hrant) Dink"e yönelik suikast hakkında hazırlanan inceleme.

Komisyon'a yapılan başvuruların konularına göre dağılımını gösteren tablolarda (s. 36-39), yukarıda anılan inceleme raporlarında da görüldüğü gibi, şikayet konularının ağırlıklı olarak, idarenin farklı alanlardaki işlem ve eylemlerinden duyulan rahatsızlığa bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, yargıya ilişkin sorunlar, ceza infaz rejimi ve genel olarak idari eylemlere bağlı şikayetler ön plandadır. Bu tablo, genel olarak adalet sistemine ilişkin sorunların bir ifadesidir ve bu konulara ilişkin izleme faaliyetlerini sürdüren sivil toplum örgütlerinin çalışmalarında açıklıkla dile getirilen sorunların kapsamını ve derinliğini bir kez daha düşündürmeye yardımcı olması ümit edilir. -T.T.

M. Tevfik Odman, Çocuk Hakları Bağlamında Çocuk Mülteciler, Çağ Üniversitesi Yayınları No: 9, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 5, Birinci Baskı, Mersin, Mayıs 2008, XII+241 s. ISBN 978-975-96937-6-3

Bir Deniz Kuvvetleri mensubu yargıcı olarak görev yaptığı Askeri Yargıtay'dan emekli olup ayrıldıktan sonra Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim kadrosunda yer alan Profesör M. Tevfik Odman'ın, daha önce de mülteci hukukuna ilişkin çalışmaları olmuştur. Bunlar arasında, 1990'lı yıllarda yayınlanan *Mülteci Hukuku ve Kadın Mülteciler* başlıklı kitapları anılabilir. Her iki yayını da, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları arasında yayınlanmıştı. Bu defa, Çağ Üniversitesi tarafından yayınlanan bu kitap, çocuk mültecilerin hukuki statüsünün, çocuk hakları açısından incelendiği bir çalışma. Kitapta, bu çerçevede, ilkin çocukların mülteci statüsünün tanınmasına ilişkin temel nedenler ve usuller başlıca uluslararası hukuk kuralları ve konuya ilişkin yumuşak hukuk (*soft law*) ilkeleri bağlamında değerlendirilmiştir. Daha sonra, çocuk mültecilerin hakları, belli hak tanımları başlıkları altında incelenmiştir. Kitaptaki son bölüm, mültecilerle ilgili Türkiye mevzuatı ve uygulamasını ele almış. Bu bölüm doğrudan doğruya çocuk mültecilere özgülenmiş değil; fakat ilgili Türkiye mevzuatına ilişkin bir hafıza canlandırılması niteliğinde görülebilir. -T.T.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2007, Aytül Uçar, Ümit Şahin ve TİHV Çalışanları (yayına hazırlayanlar), Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları – 56, Ankara, Ağustos 2008, 72 s., 12 Grafik, 61 Tablo. ISBN 978-975-7217-58-9

TİHV'nin bu yayını, Vakfın dönemsel çalışma raporlarından biridir. Çalışma, iki bölümden oluşuyor. Bunlardan ilki, tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine yapılan başvuruların değerlendirilmesine ayrılmış, ikincisiyse 2007 yılında gözaltında işkence ve kötü muamele gören başvuruların değerlendirilmesine ayrılmış. Her iki başlık bağlamında, sosyal ve demografik özellikler, işkence süreci, tıbbi değerlendirmeler ve tedavi ve rehabilitasyon süreci, elde edilen bulgular ışığında, grafik ve tabloların da desteğiyle inceleniyor. Raporda varılan bazı sonuçlar şöyle aktarılabilir: 2007 yılı içinde tedavi ve rehabilitasyon amaçlı başvuruların toplam sayısı 452'dir. Raporda belirtildiğine göre, bu rakam, bir önceki yıla göre (2006 yılındaki başvuruların sayısı 337), yıllık toplam başvuru sayılarında % 34 oranında bir artış olduğu anlamına geliyor. Bu başvurular içinde, işkence gördüğü şikayetiyle başvuran sayısı 317'dir. Raporda, aynı konuda bir önceki yılda yapılan başvuru sayısının 222 olduğu belirtiliyor. 2007 yılındaki bu vakaların 41'inde mağdurların çocuk olduğuna ayrıca dikkat çekiliyor. Raporun, grafik ve tablolarla desteklenerek kaleme alınmış olması, ortaya konulmak istenen mağduriyet durumlarının nicel profilini olduğu kadar nitel derinliğini kavramaya da yardımcı oluyor. – T.T.

Simmons'un, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'ne Başvuru: Avukatlar İçin Uygulamaya Yönelik Bir Kılavuz*; Gilles Dutertre'in, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarından Alıntılar*; Naz Çavuşoğlu'nun, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi: Kararların Uygulanması (Türkiye Kararları: 1995-Haziran 2003/Tazminat Tutarları)* ve Feyyaz Gölcüklü ve A. Şeref Gözübüyük'ün, alanındaki Türkçe hazırlanmış ilk yayın olan, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulanması* başlıklı kitaplar listesinin, bu eserin eklenmesiyle biraz daha zenginleştiği söylenebilir. AIHS sistemini, genel başvuru koşulları ve Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin Mahkeme içtihadı ışığında inceleyen bu tür genel nitelikte kaynakların kapsamı çoğunlukla birbirine yakın olabilir. Ancak elbette, yazarların yaklaşımı, öncelikleri ve yorum farklılıkları ışığında bu liste nitel bakımdan da daha zenginleşebilir. Gomien'in kitabı da, AIHS'nin 1-10, 13-16 ve başvuru usulüne ilişkin bazı hükümlerini; ayrıca ilk Ek Protokol'de yer alan mülkiyet, eğitim ve serbest seçim hakkına ilişkin hukuki uygulamayı kapsıyor. Bunlara ek olarak, AIHS metnine dahil hükümlerle bağlantılı ek Protokol hükümlerine de ilgili maddelerle birlikte bir yer ayrılmış. – T.T.

Sibel İnceoğlu, Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri, Beta Basım, İstanbul, Kasım 2008, xiv+374 s. ISBN: 978-975-295-969-9

İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi olan İnceoğlu'na göre yargıçlık diğer mesleklerden oldukça farklıdır. Yargısal faaliyet toplumun gözü önünde cereyan etmekte ve yargıya güven yargıcın davranışlarına göre şekillenmektedir. Bu nedenle ulusal ve uluslararası ölçekte yargıçların uyması gereken davranış ilkeleri geliştirilmektedir. Yargıçların davranış ilkelerine uygun hareket etmeleri, demokratik bir toplumda halkın yargıya güven duymasına katkıda bulunmaktadır. Yazara göre, yargı bağımsızlığı ile yargıcın hesap verebilirliği yoluyla yargıya güvenin artırılması arasında son derece yakın bir ilişki vardır. Yargıcın hesap verebilir olması da tıpkı bağımsızlık gibi, hukukun iyi niyetle, tarafsız ve adil uygulanmasına hizmet etmektedir. İnceoğlu, yargıcın hesap verebilirliğinin topluma ya da taraflara karşı değil, siyasi organlara karşı sorumluluk haline dönüştüğü takdirde artık yargıcın bağımsız olarak nitelendirilemeyeceğinden bahsetmektedir; çünkü hesap verebilirliğin amacı yargıcın kusurlu davranışından dolayı topluma ve taraflara karşı sorumlu olmasıdır; siyasi organlara değil. Öte yandan bağımsızlık yargıcın vicdani kanaatlerini oluşturma özgürlüğünü amaçlar; popüler genel kabul görmüş sonuçları güvence altına almaz.

İnceoğlu, bu kitap ile yargıcın davranış ilkelerinin içeriğini belirlemekte, bunun için uluslararası ve ulusal alanda önemsenen belgelerden geçen değerler temel almaktadır. Yargıcın davranış ilkeleri, iki ana başlık altında ele alınmaktadır: yargısal görevin icrasında geçerli olan davranış ilkeleri ve yargısal görevin icrası dışındaki davranış ilkeleri. Kitapta daha sonra karşılaştırmalı hukukta öngörülen, yargıçlara yönelik disiplin sistemleri incelenmekte, bu sistemlerin genel özellikleri ve benimsenmesi gereken ilkeler üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda ABD, İngiltere, İtalya ve Fransa'daki sistemler incelenmektedir. Kitabın son bölümünde ise Türkiye'de uygulanmakta olan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda yer alan disiplin yaptırımları incelenmektedir. Kitapta incelenmiş olan uluslararası belgeler de kullanılarak Türkiye'de geçerli olan yaptırıma tabi davranışların hangi ilkeye hizmet ettiği belirlenmeye çalışılmış, bu yaptırımların nasıl uygulanması gerektiği üzerine düşünceler üretilmiştir. Kitabın başlığının "Yargıcın Davranış İlkeleri" olmasına rağmen, yargıçlar ve savcılar Türkiye'de aynı disiplin kurallarına tabi olduklarından, kitapta savcılara yönelik uygulamalara da yer verilmektedir. – B.Y.

Niyazi Güney ve İhsan Çakmak, İnsan Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye Uygulanması, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, Eylül 2007, XXXII+896 s. ISBN 978-975-6135-87-7

Kitabı yayına hazırlayan Güney ve Çakmak, Adalet Bakanlığı'nın üst düzeyde görevler üstlenmiş bürokratlarıdır. Derleyenler, Önsöz metnine, şu görüşü ortaya koyarak başlamışlar: "Bu kitap *İnsan Haklarına ve Temel Özgürlüklerine yer veren çok taraflı uluslararası sözleşmelerin uygulanmasına yönelik bir çalışmadır. Bilimsel bir iddiası yoktur. Sadece uluslararası sözleşmelerin, yapılması, yayınlanması, yürürlüğü ve Türkiye'yi bağlayıcılığı açısından geçerlilik durumlarını gösteren ışık tutucu bir rehberdir.*"

Kitapta yer verilen belgeler, kategorik olarak ikiye ayrılabilir: Bir uluslararası antlaşma akdine ilişkin ulusal düzenlemeler ve Türkiye'nin taraf olduğu, genel olarak insan haklarına ilişkin uluslararası antlaşmalar. Bu belgelerin, içinde yer aldıkları kategori bakımından, tüketici olmak gibi bir amaçla derlendiği söylenemez. Bu derlemede yer almasına öncelik verilen uluslararası belgeler ve antlaşmaların, Birleşmiş Milletler sisteminin başlıca insan hakları antlaşmaları ve Evrensel Bildirge; Avrupa Konseyi sisteminin, başta AIHS olmak üzere, ek protokoller ve bazı Avrupa Sözleşmeleriyle sınırlı olduğu söylenebilir. Bu belgeler, kronolojik bir düzen içinde derlenmiş. Kitabın genel sistematığı, ilgili uluslararası belgenin metni, Türkiye bakımından bağlanma usulüne ilişkin iç hukuk belgeleri (Meclis komisyon raporları, onayı uygun bulma kanunu, onay kararnamesi), varsa çekince ve beyan metinleri ve Türkiye yargısal uygulamasında, ilgili uluslararası belgede yer alan maddelerle bağlantılı olabilecek karar metinlerine yer vermek şeklinde belirlenmiş. Ancak her uluslararası antlaşmaya ilişkin bu tür iç hukuk belgelerine yer verilmemiş. Ayrıca, iç hukuk uygulaması bakımından da, tüketici bir yargı veya yürütme uygulamasının derlendiğini söylemek mümkün görünmüyor. Buna rağmen, kitabın, bir referans kaynağı olarak, Türkiye'nin taraf olduğu başlıca Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi antlaşmaları konusunda, taraf olma statüsüne ilişkin temel bilgileri derleyen bir kaynak olduğu söylenebilir. – T.T.

Donna Gomien, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi El Kitabı, Serkan Cengiz ve Utku Kılınc (çevirenler), İzmir Barosu Yayınları, İzmir, Ağustos 2008, 216 s. ISBN 978-994-42-3454-2

Bu kitap, *Short Guide to the European Convention on Human Rights* başlıklı özgün eserin üçüncü baskısı dikkate alınarak hazırlanmış. Türkçe literatürde yer alan, daha önce yayımlanmış, Sezgin Tanrıkulu'nun, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru İçin El Kitabı*, Alan

Yaman Akdeniz ve Kerem Altıparmak, İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır; Türkiye'de İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme, İnsan Hakları Ortak Platformu, İmaj Yayınevi, Ankara, Kasım 2008, xi +250 s. ve viii + 166 s. ISBN: 978-975-8752-65-2 Türkçe ve İngilizce

İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) tarafından ele alınan Önsöz'de ifade edildiği üzere, İnternet aracılığıyla ifade özgürlüğünün kamu idaresi

Yaman Akdeniz - Kerem Altıparmak

İnternet:
Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır
Türkiye'de İnternet İçerik Düzenlemesi
ve Sansüre İlişkin
Eleştirel Bir Değerlendirme

AKDENİZ, YAMAN AKDENİZ, KEREM ALTIYIPARMAK
İHOP TMMOB

tarafından kısıtlanmasının gerekçeleri sınırlı sayıdadır. Bu özgürlük, ya çocuk pornografisiyle mücadele örneğinde olduğu gibi insan onuruna saygı temel ilkesini korumak veya ırkçılıkla, yabancı düşmanlığı ile Yahudi düşmanlığı ile ve hoşgörüsüzlükle mücadele etmek amacıyla sınırlandırılabilir.

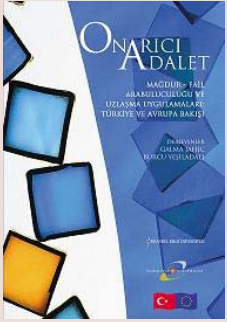
Hem Türkçe hem de İngilizce olarak hazırlanan kitap, İHOP'un ifade özgürlüğü programı çerçevesinde, ifade özgürlüğüne İnternet ortamında getirilen kısıtlamalara ışık tutmak ve kamu idaresinin Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi çerçevesinde ifade özgürlüğünü tam olarak tesis etmeye yönelik olarak üstlendiği yükümlülükleri yerine getirmesine olanak sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Kitap, Türkiye'de İnternet'te içeriğin düzenlenmesi konusundaki diğer girişimler yanında, yeni çıkarılan 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" ve onunla ilintili

düzenlemeleri de eleştirel açıdan değerlendirmektedir. Kitapta 5651 sayılı Kanun'dan önceki sansür uygulamaları, bu Kanun'un gelişimi ve yürürlüğe girmesi, uygulamaları ve eleştirel değerlendirmesi dahil olmak üzere Türkiye'de İnternet içerik düzenlemelerinin tarihçesi ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Kitapta ayrıca Türkiye'de İnternet yönetimine ilişkin mevzuat ve uygulamanın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa Hukuku açısından değerlendirilmesine yer verilmekte, Türkiye'yi ilgilendiren konuya ilişkin uluslararası gelişmeler de gözden geçirilmektedir.

Kitabın yazarları Akdeniz ve Altıparmak kitapta 5651 sayılı Kanun'un insan hak ve özgürlükleri açısından bir açılım getirmek yerine daha çok İnternet yayınlarını sansürleme aracı olarak kullanıldığını bildirmekte, sadece ifade özgürlüğünü değil, aynı zamanda özel hayatın korunması ve adil yargılanma ilkelerini de ihlal eden bu Kanun'un kaldırılmasının en doğru çözüm olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir. Diğer yandan Hükümet, mevcut politikası yerine, çocukları gerçekten zararlı İnternet içeriğinden korumayı sağlayacak yeni bir politika geliştirmek üzere, geniş bir kamuoyu yoklaması gerçekleştirmelidir. Kitabı PDF formatında indirmek için tıklayınız: <http://ihop.org.tr/dosya/yayin/sh.pdf> – B.Y.

MERKEZ YAYINLARI

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 202 s. ISBN: 978-605-399-067-3

Bu kitap "Türkiye'de Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Geliştirilmesi" projesi kapsamında hazırlanan rapor ve sunulan tebliğlerden oluşmaktadır. Bu yayın hazırlanırken amaç, mağdur-fail arabuluculuğu eğitimlerinde kullanılacak geniş

çaplı bir eğitim materyali geliştirmektir. Bu hedefe ulaşmak için, kitapta mağdur-fail arabuluculuğunun sadece hukuki yönüne değil, aynı zamanda bu uygulamanın temelinde yatan sosyal teorilere ve tartışmalara da yer verildi. Ayrıca hem Türkiye hem de karşılaştırmalı olarak Avrupa ülkelerindeki uygulamaya ilişkin analizlerin de dahil edilmesiyse, çalışmanın teorik çerçevesinin somut değerlendirmeler ile desteklenmesi hedeflendi. Söz konusu yaklaşımla ortaya çıkan bu yayının, öncelikle üniversiteler ve Barolar tarafından düzenlenen mağdur-fail arabuluculuğu eğitimlerinde kullanılmak üzere hazırlanmış olsa da aynı zamanda geniş çaplı bir akademik çalışma olarak da kabul edilebilir.

Kitabın içinde yer alan makale ve yazılar aslında proje çerçevesinde düzenlenen faaliyetlerin bir ürünüdür. Proje çerçevesinde üç farklı araştırma yürütüldü. Bunlar; Türkiye'de mağdur-fail arabuluculuğunun hukuki analizi, Türkiye'de uygulayıcıların mağdur-fail arabuluculuğu hakkındaki görüşleri ve Avrupa ülkelerinde mağdur-fail arabuluculuğunun karşılaştırmalı analizi idi. Söz konusu araştırmaların raporları bu kitaba dahil edilmiştir. Ayrıca, bazı konuları tamamlamak için, proje çerçevesinde düzenlenen seminerlerde sunulan tebliğlere ve yapılan bazı konuşmalara da bu yayında yer verilmiştir.

Kitabı PDF formatında indirmek için:

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_turkiye_ve_avrupa_bakisi.pdf

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma: Eğitim Materyalleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 105 s. ISBN: 978-605-399-068-0

Bu kitapta yer alan materyaller, "Türkiye'de Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Geliştirilmesi" projesi çerçevesinde, arabuluculuğa ilişkin verilecek eğitim programlarında kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Kitapta arabuluculuk hizmeti sunmak isteyenler için önemli hususlar, çeşitli uluslararası kurumlar tarafından kabul edilmiş tavsiye ve ilke kararları, arabuluculuk etiğine dair kurallar ve Türk hukukunda bu alana ilişkin mevzuat ve proje çerçevesinde yapılmış çeşitli eğitimlerde yararlanılmış sunular yer almaktadır.

Kitabı PDF formatında indirmek için tıklayınız: http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_egitim_materyalleri.pdf

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adliye Gözlemleri, İstanbul Mahkemeleri: Fiziksel Koşullar, Duruşmalar ve Gecikmeler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2008, 20 s. ISBN 978-605-399-036-6 (pbk.)

Adliye gözlemleri en basit tanımıyla, vatandaşların adliyeye giderek oradaki işleyiş ve mahkemelere ilişkin gözlemlerde bulunması ve bunları yazılı olarak not etmesidir. Burada nihai amaç, hizmetin alıcısı olan vatandaşın aldığı hizmeti değerlendirmede aktif hale getirmek ve bu sayede de kişiler ile mahkemeler arasındaki

uzaklığın giderilmesinde aracı olmaktadır. Bir başka deyişle, adliye gözlemleri ile yargılamada herhangi bir hukuki, ekonomik veya benzer menfaati olmayan vatandaşların mahkemeleri izlemesi ve mahkemelerin nasıl işlediğine dair objektif değerlendirmelerde bulunması hedeflenmektedir. Bu noktadan hareketle, Merkez, tarafından gerçekleştirilmiş olan Adalet Gözet Projesi kapsamında hazırlanan yayın, İstanbul adliyelerinde yapılan gözlemler sonucu derlenen bulguları ortaya koymaktadır. Vatandaş mahkemelere başvurduğu zaman nelerle karşılaşır, mahkeme deneyimi nasıl bir ortamda gerçekleşir gibi soruların cevaplanması adına yapılan bu çalışmada, İstanbul'da seçilen on adliyeye sistemli olarak gerçekleştirilen ziyaretler çerçevesinde bu adliyelerin fiziksel durumu, erişilebilirlikleri, adliyelerde alınan güvenlik önlemleri, rastlantısal olarak seçilen mahkemelerde görülen davaların gecikme oranları gibi konularda toplanan bilgiler derlenip analiz edilmiştir.

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2008, 30 s. ISBN 978-605-399-024-6 (pbk.)

Hukukun vatandaşın hayatındaki yeri ve algılanışı Türkiye'de üzerinde durulan bir konu olmaktan çok uzaktır. Bunun en bariz göstergesi olarak, resmi makamlar tarafından vatandaşların hukuk sistemine ilişkin görüşleri, sistem ile ilgili deneyimleri üzerine ve/veya bu görüşleri olumlu yönde değiştirmek adına yürütülen çalışmaların, bu konularla ilgilenmek üzere kurulmuş olan komisyonların, çalışma gruplarının eksikliği gösterilebilir. Kamu otoritelerinin konuya olan mesafelerinin yanı sıra, araştırmacıların da bu konuda yaptıkları çalışmalar sınırlıdır. Bu durumda, Türkiye'de hukuk ile vatandaş arasındaki ilişkinin belirleyici faktörlerini ortaya koymak ve bu faktörlerin bu ilişkiyi hangi yönde

etkilediğini ortaya çıkarmak, bu boşluğu doldurmak adına da özel bir önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle, Merkez tarafından gerçekleştirilmiş olan Adalet Gözet Projesi, Türkiye’de vatandaşın gözünden hukukun nasıl görüldüğünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen Adalet Barometresi, Türkiye genelinde farklı kesimlerden gelen insanların mahkemelerin işleyişine ve genel olarak yargılama sürecine ilişkin olarak ne düşündüklerini ve ne gibi deneyimleri olduğunu paylaşarak amaçlayan bir anket çalışmasıdır. Elde edilen bilgilerin, Türkiye’de hukukun ve adaletin nasıl anlaşıldığını ve nasıl değerlendirildiğini gösteren bir adalet barometresi oluşturması hedeflenmiştir. Uzun vadede ise, bu bilgilerin paylaşarak toplumun geleceğini şekillendirecek politikaların ve yasaların yapılma süreçlerine etki etmelerini sağlamak amaçlanmaktadır.

İdil Elveriş, Galma Jahic, ve Seda Kalem, Mahkemede Tek Başına: İstanbul Mahkemeleri’nde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi (Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before Istanbul Courts), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 6, İstanbul, 2007, 281 s. ISBN: 978-605-399-007-9 Türkçe ve İngilizce

Gözetilene alınan, tutuklanan ve genel olarak yargılanan sanıklara yönelik olarak verilen avukatlık hizmeti son dönemde sık sık Türkiye gündeminde yer almıştır: önce yeni Türk Ceza Kanunu değişiklikleri çerçevesinde sonra da bu hizmeti sunan avukatlara ödenmeyen ücretlerle.

Bu kitap ise odağın, olması gereken yere, hizmetin alıcılarına çevrildiğinde çıkan görüntüyü ortaya koymaktadır. İstanbul Ceza Mahkemelerinde tam da yeni kanun uygulamaya girdiği sırada yapılan gözlemler, incelenen dosyalar ve hâkim-savcı-avukat mülakatlarından çıkan hizmete ilişkin bulgular, söz konusu çabanın ne denli yerinde olduğunu göstermiştir. Zira araştırmanın temel bulgusu, hizmete erişim oranının beklentilerin de ötesinde yüksek olduğudur. Araştırma dünyada yaygın şekilde yapılan, “hukuk ve toplum çalışmaları” açısından Türkiye’de önemli bir ilk örnek teşkil etmektedir. Bu anlamda, kanunların nasıl uygulandığını saha bulguları ışığında gösteren kitap, hukuk politikalarına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Lema Uyar (derleyen ve çeviren), Birleşmiş Milletler’de İnsan Hakları Yorumları: İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981–2006, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 5, İstanbul, 2006, xvi+413 s. ISBN : 975-6176-63-6

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, sözleşmelerin getirdiği raporlama sistemini yürütürken, sözleşmelerde yer alan her bir hakkın kapsam ve içeriğini açıklayan Genel Yorumlar kabul etmektedir. Genel Yorumlar aynı zamanda, İnsan Hakları Komitesi’nin Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’ye Ek

İhtiyari Protokol hükümlerine uygun şekilde, sözleşmeye aykırılıkla ilgili bireysel başvuruları inceleyip karara bağlarken dayandığı insan hakları standartlarını yansıtmaktadır. Türkiye, her iki Sözleşme’ye ve İhtiyari Protokol’e de taraf olmuştur. Sözleşmelerde yer alan uluslararası insan hakları hukukunun temel kurallarının Türkiye hukuk

düzeninde hayata geçirilmesinin hedeflediği bu dönemde, yol gösterici nitelikte eserlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda, Lema Uyar’ın yayına hazırladığı ve çevirilerini yaptığı kitap, Birleşmiş Milletler insan hakları sisteminin en önemli yapı taşları arasında yer alan her iki Komite’nin hukuki deneyimini Türkiye hukuk literatürüne; bir başvuru kaynağı olarak sunmaktadır.

İdil Elveriş (derleyen), Türkiye’de Adli Yardım: Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar (Legal Aid in Turkey: Policy Issues and a Comparative Perspective), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 3, İstanbul, 2005, 288 s. ISBN: 975-6176-03-2 Türkçe ve İngilizce

Adli yardım hizmeti, modern hukuklarda artık insan hakları alanında değerlendirilmesi gereken bir niteliğe sahiptir. Bu durum, ceza davaları konusunda özellikle önem taşır. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyeliği sürecinde, süregelen iyileştirme çalışmaları arasında da yer alan bu konunun, Türkiye hukuk camiasında da, özellikle bu çerçevede y e t e r i n c e değerlendirilmesinin önemi büyüktür. İşte bu anlayış gözetilerek hazırlanan kitap, İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde, 16 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen uluslararası toplantıda yapılan sunum, tartışma ve tavsiyeleri içeriyor. Ayrıca, bu toplantıya sunulan “Türkiye’de Adli Yardım Hizmetine İlişkin Genel Değerlendirme Raporu” da, ilk kez bu kitapta yayımlanıyor.

Raija Hanski ve Martin Scheinin (derleyenler), İnsan Hakları Komitesi’nin Emsal Kararları, Defne Orhun (çeviren), İdil Işıl Gül (editör), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 4, İstanbul, 2005, xiv+642 s. ISBN: 975-6176-20-2

Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin gereği olarak kurulan İnsan Hakları Komitesi, bir yandan sunulması Sözleşme’de öngörülen taraf devlet raporlarını inceleyen, diğer yandan da, İhtiyari Protokol’e taraf devletler aleyhine yapılan bireysel başvuruları inceleyip karara bağlamaktadır. Sözleşmeler, Türkiye bakımından 23 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Bu anlamda Birleşmiş Milletler insan hakları sistemine ilişkin hukuki araştırma ve incelemelere, başvuru kitaplarına, rehber niteliğinde eserlere de büyük

ihtiyaç duyulmaktadır. **Á b o A k a d e m i Üniversitesi İnsan Hakları Enstitüsü Müdürü ve İnsan Hakları Komitesi’nin eski üyelerinden olan Prof. Martin Scheinin’in Raija Hanski ile birlikte derlediği bu çalışmada, insan hakları ihlalleri iddialarıyla, birçok devlet aleyhine yapılan bireysel başvurular üzerine İnsan Hakları Komitesi’nin incelediği 50 vaka yer almaktadır.**

İdil Işıl Gül (derleyen ve çeviren), Sivil Toplum Kuruluşları İçin Adım Adım Rapor Hazırlama Kılavuzu: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’ne Sunulacak Raporların Hazırlanması ve Sunumu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 2, İstanbul, 2004, x+165 s. ISBN: 975-6176-02-4

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İÇİN ADIM ADIM RAPOR HAZIRLAMA KILAVUZU

Kitap, son yıllarda gerek dünyada, gerekse ülkemizde işlevleri farklılaşan sivil toplum kuruluşlarının, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi’ne sunacağı gölge raporların hazırlanması için dayanak olması gereken uluslararası belgeleri de vererek,

ilgili süreci adım adım açıklıyor. Kılavuz amaç, kaynak, biçim ve içerik olarak farklılıklar gösteren raporların hazırlık ve sunum sürecinde ortaya çıkacak her soruna yanıt verme amacını gütmemekte, ancak raporların içerikleriyle niteliklerinden bağımsız olarak, rapor yazımı sürecine yol göstermektedir. Kılavuz bu yanı sıra sivil toplum kuruluşlarına gölge rapor olarak da adlandırılan sivil toplum raporlarının etkili olmasını sağlayan unsurların ne olduğunu aktarmak, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi için önemli sayılabilecek bilgilerin neler olduğunu ortaya koymak, raporların planlanması ve yazımı konusunda gerekli donanımı sağlamak, hazırlanacak raporların Komite’nin çalışmalarına ve Taraf Devletlerin tutumlarına olumlu etkide bulunacak nitelikte olması için katkıda bulunmak amacı taşımaktadır.

